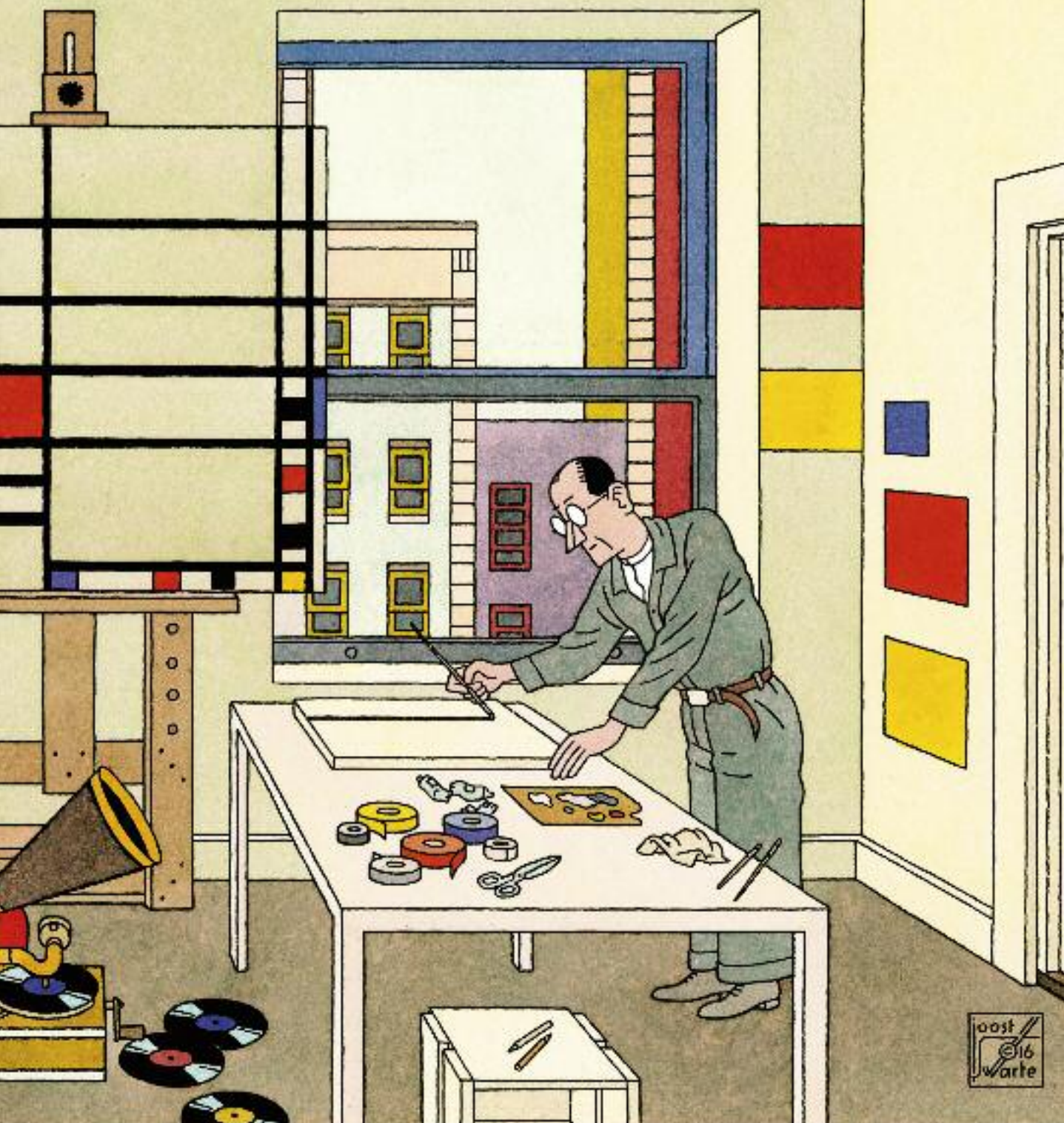

Lezen

JAARGANG 12 NUMMER 1 2017
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

JOOST SWARTE ILLUSTREERT DE STIJL

DE OPBRENGST VAN LEZEN ••• MOORDLUSTIGE JEUGDBOEKEN ••• BOEKEN-
WEEK: HERMAN KOCH ••• VOORLEESFILMPJES ••• GESCHIEDENIS IN STRIP-
VORM ••• LEZERSPORTRETEN ••• JEUGDBOEKEN OVER DE GRENS •••
SCHRIJVERSPORET BIBI DUMON TAK ••• BAS HOEFLAAK OVER LEZEN •••
HET ATELIER VAN JOOST SWARTE ••• HONDERD JAAR FIEP WESTENDORP

15 maart Uitreiking De Inktap, inktaap.org ••• **19 maart** Boekids, boekids.nl ••• **23 t/m 26 maart** Leipziger Buchmesse, leipzigerbuchmesse.de ••• **25 maart t/m 2 april** Boekenweek, thema 'Verboden vruchten', boekenweek.nl ••• **31 maart t/m 7 april** Media Ukkie Dagen, mediaukkie.nl ••• **2 april** International Children's Book Day (ICBD), ibby.org ••• **3 t/m 6 april** Bologna Children's Book Fair, bookfair.bolognafiere.it ••• **5 april** Lezen Centraal, 'Op verhaal komen', lezencentraal.nl ••• **7 april** Uitreiking Media Ukkie Award, mediaukkie.nl/mediaukkieaward ••• **8 april** Uitreiking Woutertje Pieterse Prijs, woutertjepieterseprijs.nl ••• **23 april** Wereldboekendag, wereldboekendag.nl ••• **30 april** afsluiting De Weddenschap, deweddenschap.nl ••• **5 mei** 5 mei-lezing, 4en5mei.nl ••• **9 mei** Uitreiking Libris Literatuurprijs, librisliteratuurprijs.nl ••• **10 mei** Annie M.G. Schmidtlezing 2017 door Rindert Kromhout, kinderboekenmuseum.nl/evenement/annie-mg-schmidtlezing-2017 ••• **10 t/m 20 mei** Annie M.G. Schmidt-week, queridokinderboeken.nl/thema/annie-m-g-schmidt-week ••• **13 mei** Middag van het Kinderboek, thema 'Wat maakt een boek een goed boek?', middagvanhetkinderboek.blogspot.nl ••• **13 mei** Landelijke finale Read2Me!, read2mevoorleeswedstrijd.nl ••• **half mei** Bekendmaking winnaars Kinderen & Poëzie (tot 12 jaar) en Doe Maar Dicht Maar (vanaf 12 jaar), poeziepaleis.nl ••• **17 mei** Landelijke finale De Nationale Voorleeswedstrijd, denationalevoorleeswedstrijd.nl ••• **27 mei** Landelijke finale Nationale LeesVertelwedstrijd, leesvertelwedstrijd.nl ••• **30 mei t/m 3 juni** Poetry International Festival, poetry.nl ••• **1 juni** Landelijke finale Pabo Voorleeswedstrijd, pabovoorleeswedstrijd.nl ••• **7 juni** Dag van de Jonge Jury met uitreiking Prijs van de Jonge Jury, jongejury.nl •••

Lezen Centraal 2017

Woensdag 5 april 2017

TivoliVredenburg Utrecht

PRESENTATIE

Ellen Deckwitz

dichter, columnist en
voordrachtskunstenaar

AANMELDEN

U kunt zich tot 25 maart 2017
aanmelden op lezen.nl, hier vindt
u ook het volledige programma.

Volg ons via Twitter en Facebook

LEZENCENTRAAL
STICHTING LEZEN

Voor uw agenda

Op verhaal komen

Verhalen zijn zo oud als de mensheid. Ze verbeelden verzonnen en echte gebeurtenissen die de toehoorder, lezer of kijker vermaken, informeren en aanzetten tot denken. Verhalen komen tot ons via beeld, geluid, tekst, muziek of combinaties daarvan. Verhalen zijn onontkoombaar. Ze zijn overal en we vertellen ze zelf, dag in dag uit. Ieder mens is een vat vol verhalen. Een Afrikaans spreekwoord luidt: als er een mens sterft, brandt er een bibliotheek af. Lezen Centraal 2017 duikt in het verhaal. We gaan op zoek naar de creatieve middelen die verhalenmakers inzetten om de lezer, luisteraar of kijker ontroerd, ontzet, verheugd, verward of verrijkt achter te laten. Wie verhalen tot zich neemt, benut zijn verbeeldingskracht en leert zodoende de verhalen van een ander beter te begrijpen en waarderen. Bovendien kan kennismaking met het creatieve maakproces meehelpen verhalen te duiden. Belangrijk voor uzelf, maar ook voor de kinderen en jongeren met wie u werkt.

Programma

In de ochtend starten we met een plenair programma. Auteur Arnon Grunberg gaat in op het thema en vertelt hoe verbeelding meer ruimte zou moeten krijgen in het onderwijs. Frank Schallmaier, beeldredacteur bij *de Volkskrant*, laat zien hoe hij verhalen achter foto's leest. Emy Koopman, auteur en onderzoeksjournalist, presenteert onderzoek over de invloed van creatief schrijven op leesgedrag.

's Middags kunt u kiezen uit een ruim aanbod aan workshops en inhoudelijke sessies. Met onder anderen: Floor de Goede, Jos van Hest, Annet Huizing, Selma Noort en A.L. Snijders. Lezen Centraal wordt in stijl besloten met de veelgeroemde verhalenverteller Eric Borrias die u een 'draak van een verhaal' vertelt.

Redactioneel

'Obama's Secret to Surviving the White House Years: Books'. Dit was in januari de kop van een artikel in *The New York Times* naar aanleiding van een groot interview met de scheidende president in diezelfde krant. Wat lezen Obama als

kind had gebracht waardeerde hij ook in zijn drukke jaren als president. Hij vertelde dat het lezen van romans hem de mogelijkheid biedt tot rust te komen en zich in een ander te verplaatsen. En om zijn hoofd in een periode vol informatie, nota's en besluiten te voeden met andere perspectieven. Het is bijzonder dat Obama aan het eind van zijn presidentschap, in een tijd waarin verkiezingen, polarisatie en nieuwe (machts)verhoudingen het nieuws beheersen, aandacht besteedt aan de kracht van boeken en lezen.

De vraag of zijn opvolger ook weleens een boek leest dringt zich op, maar laat ik daar maar niet naar gissen. Ik houd het er liever op dat leespromotie nu en in de toekomst belangrijk is. En ook voor ons breekt een nieuwe termijn aan: in ons activiteitenplan 2017-2020 *Lezen voor het leven* formuleren we concrete acties voor de nieuwe cultuurnotaperiode. We zetten opnieuw volop in op onderzoek en blijven kennis beschikbaar stellen en vertalen naar handvatten voor de praktijk. Zo ook in deze nieuwe *Lezen* die voor u ligt. We openen met de nieuwe rubriek 'wetenschappelijk onderzoek' waarin we onderzoekers aan het woord laten. Bij de blikveldjes vindt u rechts onderin steeds tips voor de praktijk. Nieuw is ook de achterzijde, waarop voortaan een auteur een inkijk geeft in zijn of haar leven.

Obama schijnt inmiddels te genieten van kitesurfen, maar ik weet zeker dat hij ook nog leest. Want wie eenmaal een lezer is, blijft een lezer. Laten we vooral van zoveel mogelijk kinderen en jongeren lezers maken.

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

facebook.com/stichtinglezen
 @stichtinglezen

Legenda

	0-6 jaar		12-15 jaar
	6-12 jaar		15-18 jaar
			algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

INHOUD

4 'Je wordt niet per se kritisch van lezen'

Jette van den Eijnden en Emy Koopman over de opbrengst van lezen

7 Fatale winternacht

Lezen en verder lezen

8 De kunst van het niet handelen

Herman Koch schrijft Boekenweekgeschenk

10 Blikveld 0-6

12 Filmpjes over voorleeskunst

Interview Marijke Bos en Lisa van der Winden

14 Blikveld 6-12

16 Geschiedenis met een knipoog

Thom Roep over totstandkoming Van nul tot nu

18 Prikkel

20 Lezen omdat het moet/leuk is

Lezersportretten

22 Blikveld 12-15

24 Kinderboeken als bouwstenen voor een betere wereldorde

Interview Toin Duijx

26 Blikveld 15-18

28 Kleur geven aan de banale werkelijkheid

Schrijversportret Bibi Dumon Tak

30 De troost van andermans getob

Bas Hoeflaak over lezen

32 'Abstractie en speelgoed horen bij elkaar'

Een kijkje in het atelier van Joost Swarte

34 Fiep Westendorp: 100 en overal

Jubileum Fiep Westendorp

35 Schrijfwedstrijd als springplank

Jaap Robben en Iduna Paalman over Write Now!

36 Uit het schrijversleven van Anna Woltz

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Jochem Jurgens, Ton Koene, Jørgen Koopmanschap, Pjotr van Lenteren, Mirjam Noorduijn, Elsbeth Tijssen, Anna Woltz

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Joost Swarte

© maart 2017 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Emy Koopman (l) en Jette van den Eijnden

‘Je wordt niet per se

DE OPBRENGST VAN (LITERAIR) LEZEN – Als je veel tijd en geld steekt in het bevorderen van het lezen voor je plezier, dan is de vraag gerechtvaardigd of dat wel ergens goed voor is. Onderzoekers Jette van den Eijnden en Emy Koopman gingen op jacht naar empirisch bewijs. ‘In vergelijking met andere wetenschapsgebieden is er weinig empirisch onderzoek gedaan naar de opbrengst van literatuur.’

DOOR PJOTR VAN LENTEREN

Literatuur maakt betere mensen van ons. Zoals iedere wetenschap een grote uitdaging heeft, is deze claim van Martha Nussbaum die van de literatuurwetenschap. Want hoewel haar vaak aangehaalde uitspraak gevoelsmatig klopt, is het vinden van bewijs nog niet gemakkelijk.

Dat merken onderzoekers die het geprobeerd hebben, zoals Jette van den Eijnden (1989) en Emy Koopman (1985), allebei verbonden aan Stichting Lezen. ‘Dat lezen je maatschappelijk verder helpt, daar zijn wetenschappers het wel over eens,’ zegt Van den Eijnden. ‘Maar moet het literatuur zijn?’ Koopman: ‘Ik durf voorzichtig te concluderen van wél.’

Droevige verhalen

Van den Eijnden schreef het rapport *Wat doet het boek? Een onderzoek naar de opbrengsten van lezen*. Ze verzamelde

daarvoor zoveel mogelijk bestaand onderzoek en vergeleek dat onderling. Dat je van verhalen nuttige dingen leert, of ze nu literair zijn of niet, staat volgens haar als een paal boven water. Daarom pleit ze in de eerste plaats voor het bevorderen van leesplezier.

Koopman promoveerde na haar studie literatuurwetenschappen en klinische psychologie met het proefschrift *Reading Suffering* over het lezen van droevige verhalen. Ze vindt de resultaten bemoedigend genoeg om toch ook te pleiten voor het lezen van literatuur. In haar elegante onderzoek laat ze lezers van droevige literaire en niet-literaire teksten aangeven hoeveel begrip ze hebben voor mensen die gebukt gaan onder depressie of rouw.

En?

Koopman: ‘In één deelstudie maakte het niet uit, in een andere wel. Maar ik heb goede redenen om aan te nemen dat dit komt doordat de opzet van de beide onderzoeken van elkaar verschilt. In het eerste onderzoek liet ik mensen een informatieve tekst, een dagboekfragment en een literair verhaal lezen. De verhalende teksten leidden tot evenveel empathie bij de lezer; dat kan komen doordat het dagboek emotioneler was en het literaire verhaal origineler. Beide wegen kunnen leiden naar begrip. In het tweede onderzoek

FOTO'S: TON KOENE

kritisch van lezen'

bewerkte ik een hoofdstuk van Anna Enquist over de dood van haar dochter tot twee minder literaire versies: één zonder beeldspraak en één waar alle opvallende literaire kenmerken uit waren gehaald. Toen bleek dat de meest literaire versie, die ook het meest origineel werd gevonden, meer empathisch begrip opriep. Die uitkomst geeft mij hoop.'

Wat levert lezen wél gegarandeerd op?

Van den Eijnden: 'Uiteraard staat het onderzoek van Emy ook in mijn rapport. Maar er is inderdaad verder niet veel empirisch onderzoek dat bewijst dat literair lezen empathie bevordert. Daarom zijn we ook zo enthousiast over dit bescheiden eerste bewijs! Echt aangetoond is dat lezen maatschappelijk voordeel oplevert. Wie van jongs af aan leest, schopt het verder in het leven. Dat is ook wel logisch. We leven in een wereld waarin het begrijpen van teksten voor bijna ieder beroep belangrijk is.'

Wat vond u verrassend aan uw onderzoek?

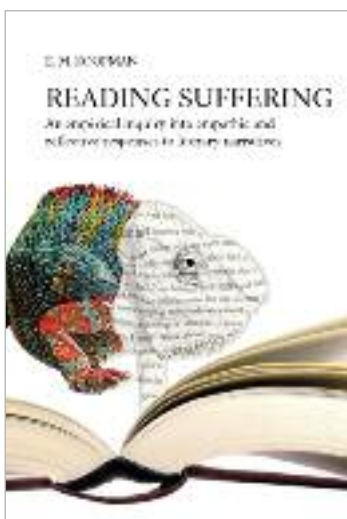
Koopman: 'Een van de lezers die ik onderzocht is bloembinderster. Ze had zich het lezen van literatuur op latere leeftijd eigengemaakt, gewoon door het te doen. Boeken die ze op de middelbare school vreselijk had gevonden, leest ze nu met plezier. Ik had bijzondere gesprekken met haar. Voor mij

bewijst dit dat literatuur echt niet iets voor hoogopgeleiden hoeft te zijn. Over vooroordelen gesproken. Er is voor ieder wat wils in de wereldliteratuur en hoe meer je leest, hoe meer je aankunt.'

Van den Eijnden: 'Wat ik een opvallend onderzoek vond was dat van Kaufman en Libby naar vooroordelen. Uit ander onderzoek was al gebleken dat het lezen van interculturele boeken helpt om meer open te staan voor andere culturen en achtergronden. Zelfs Harry Potter helpt daarbij. Kaufman en Libby toonden ook nog eens aan dat bijvoorbeeld de volgorde van vertellen ertoe doet. Als je pas aan het eind van het verhaal vertelt dat de protagonist homoseksueel of zwart is, neemt de witte, heteroseksuele lezer sterker het perspectief in van die persoon dan wanneer dat aan het begin gebeurt.'

Is er genoeg empirisch onderzoek naar de opbrengst van literatuur?

Van den Eijnden, grinnikend: 'Moet je niet aan mij vragen, ik vind het nooit genoeg. In vergelijking met andere wetenschapsgebieden is het behoorlijk weinig. Hoewel er wel een toename te zien is, de laatste tijd. Vooral psychologisch onderzoek zoals dat van Emy. En dat is goed. Maar het blijft een vak dat voor literatuurwetenschappers niet voor de hand ligt. We zijn gewoon theoretisch opgeleid, niet empirisch.'

Koopman: ‘Ik vind nadenken over tekstinterpretatie ook veel leuker dan meten en tellen. Voor empirisch onderzoek moet je je onderzoeksvraag zo genadeloos scherp afbakenen dat je maar heel weinig kunt doen. Je zou kunnen zeggen: hoe empirischer het onderzoek, hoe minder je te weten komt. Des te groter het genoegen als er toch wat uitkomt. We moeten vooral oppassen voor een *publication bias*: dat er alleen studies verschijnen die bepaalde hypothesen bevestigen. Kennis wordt pas min of meer zeker als een onderzoek meerdere keren is herhaald. Dat gebeurt in ons vak nog veel te weinig.’

U weet beiden veel over leesopbrengst. Waarover bent u het oneens?

Koopman: ‘Bijna nergens over. Jette zit iets meer op leesplezier, ik iets meer op literatuur. Ik merk dat er allergisch wordt gereageerd op dat woord, alsof literatuur bij voorbaat te moeilijk of pretentius zou zijn. Terwijl er zoveel keus is. Ik ben voor een brede literatuurdefinitie. Je moet leerlingen de literatuur natuurlijk niet door de strot duwen; Harry Potter op een gymnasium-eindexamenlijst is weer het andere uiterste.’

Van den Eijnden: ‘Ik houd zelf ook meer van literatuur, maar ik zie in wetenschappelijke onderzoeken gewoon nog te weinig bewijs voor het verschil tussen gewone en literaire verhalen. In de meeste onderzoeken wordt gewoon geen rekening gehouden met literaire kwaliteit. Dan zeg ik voorlopig toch maar: maakt niet uit wat je doet, als je je kinderen maar voorleest en stimuleert om zelf te gaan lezen.’

Zegt de wetenschap ook hóé we dat het beste kunnen doen?

Van den Eijnden: ‘Wat Stichting Lezen al doet: inzetten op een goed begin. Thuis veel voorlezen, op school veel aandacht voor leesplezier. Je geeft kinderen daarmee een groot geschenk.’

Koopman: ‘En werken aan vooroordelen over literair lezen. Wat Alex Boogers zegt in *De lezer is niet dood*: mensen in lagere sociale klassen denken dat ze niet goed genoeg zijn om een boek te lezen. Dat vind ik heel erg.’

Van den Eijnden: ‘Dat ligt dan ook wel aan de personages in veel Nederlandse boeken. Schrijvers schrijven vaak over hun eigen sociale omgeving. Boogers is juist gaan schrijven dankzij de biografie van Muhammad Ali.’

Koopman: ‘Ik ben het daar, vanwege mijn vriendin de bloembindster, niet helemaal mee eens. Ik denk dat het te maken heeft met niet mogen kiezen op school. Ik vond gymnastiek ook ineens een stuk leuker toen we uit meerdere sporten mochten kiezen en ik niet meer aan competitieve balspelen mee hoefde te doen. Ik denk dat dat met literatuur ook zo werkt. Je kunt op scholen fragmenten laten zien uit de hele wereldliteratuur en niet alleen uit de Nederlandse. Je kunt ook film inzetten en andere media, om literaire technieken te demonstreren.’

Van den Eijnden: ‘Precies, het zou helpen als je niet een bepaald soort literatuur per se moet lezen. Gewoon: aandacht voor plezier en voor het ontwikkelen van je eigen smaak. Niet die van de meester.’

Moeten we het literaire lezen nu beschermen of niet?

Van den Eijnden: ‘Ik zou toch zeggen van wel. Het heeft, als je kan kiezen, wel degelijk meerwaarde. Er is bijvoorbeeld onderzoek van Stichting Marktonderzoek Boekenvak dat suggereert dat “je verplaatsen in het hoofd van iemand anders” significant vaker wordt genoemd bij boeken dan bij film of games: 41 procent bij films of games, 64 procent bij boeken in het algemeen en bij literatuur zelfs 79 procent. Lezen geeft sterker dan elk ander genre de illusie dat je met iemand meeleeft.’

Koopman: ‘Ik zeg ook ja, want we hebben genoeg redenen om aan te nemen dat literair lezen meerwaarde heeft tegenover gewoon lezen.’

Daar bent u het toch weer eens. Heeft lezen ook slechte kanten?

Van den Eijnden: ‘Natuurlijk, lang leve de nuance! Empathie en moraal staan los van elkaar, net als empathie en feiten. Je kunt door een goed geschreven verhaal sympathie krijgen voor personages met dubieuze ideeën. Prentice, Gerrig en Bailis laten zien dat lezers door een verhaal zelfs anders gingen denken over feiten die normaal gesproken helemaal niet ter discussie staan. Je wordt niet per se kritisch van lezen. Je moet nooit zomaar zeggen dat lezen goed is. Uiteindelijk gaat het om de inhoud.’ ●●● [lezen.nl](https://www.lezen.nl)

De digitale versie van het proefschrift *Reading Suffering* van Emy Koopman is te vinden op emykoopman.wordpress.com. Een gedrukt exemplaar is via de website aan te vragen.

Het rapport *Wat doet het boek? Een onderzoek naar de opbrengsten van lezen* van Jette van den Eijnden zal binnenkort verschijnen in de onderzoekspublicatiereeks van Stichting Lezen, die te vinden is op lezen.nl/publicaties/lezen-onderzocht.

Fatale winternacht

Ook in Veldkamps met een Zilveren Griffel bekroonde jeugdroman *Tiffany Dop* (Lemniscaat, 11+) gaat het over seks. De dertienjarige Tiffany wil iemand om van te houden. Een baby lijkt een goed idee, maar de seks is een dingetje. Zwanger worden blijkt nog knap lastig – waar vind je een geschikte vader?

SEKS EN DOOD – Meervoudig Zilveren Griffel-winnaar Tjibbe Veldkamp vervlecht seks, dood en broeierige verlangens in filmisch geschreven polderthriller.

DOOR JOUKJE AKVELD

Medum, 7 februari 1976. De zaterdagavonden in bardancing Boerema zijn populair op het Groningse plateland. Dansen, drinken, zoenen op de bankjes. Wie meer wil kan de lovebus huren: dertig gulden voor een halfuur. 'Een potje neuken, *dat sol ja swiet wezen.*'

J.J. is de chauffeur. Als Jaap Jan is hij een gesjeesde student, maar aan de bar bij Boerema, het schrift met afspraken voor zich, is hij iemand. Die 7e februari staan er nog weinig namen in. Het lijkt een rustige avond te worden, maar die rust is schijn. Er gaan doden vallen, heeft de proloog voorspeld. Doden en gewonden. Al dat geweld heeft te maken met seks.

In *De lovebus* toont Tjibbe Veldkamp de gebeurtenissen van één avond door de ogen van vier personages. Tammo met zijn been dat altijd een beetje naar buiten zwaait is op zoek naar een meisje dat hem nou eens echt '*permizzie*' geeft; Mina wil goedmaken wat eerder hopeloos misliep; Cathelijn hoopt een keer werkelijk met iemand samen te zijn en J.J. – J.J. probeert zich nergens mee te bemoeien, want dat is zijn taak niet.

Met het registrerende oog van de camera voert Veldkamp de lezer mee. Aan psychologiseren doet hij niet. Af en toe springt hij terug in de tijd en toont een gebeurtenis vanuit een ander perspectief – zo raken de personages steeds meer vervlochten. Gaandeweg worden de situaties buitenissiger, lopen de zaken uit de hand. Niemand ging die winteravond met kwaai bedoelingen op pad, toch zullen twee mensen nooit meer thuiskomen. De vraag hoe het zover heeft kunnen komen, stuwt het boek voort. Maar meer dan een klassieke *whodunnit*, is *De lovebus* het verhaal van vier jonge mensen die ieder op hun eigen manier invulling proberen te geven aan een leegte in zichzelf. En verlangen naar seks, of misschien wel liefde.

...

De lovebus, Tjibbe Veldkamp. Querido, € 14,99 (13+)

Bij de Italiaanse bestsellerschrijver Niccolò Ammaniti lopen de gebeurtenissen net zo krankzinnig en toch volkomen geloofwaardig uit de hand als in *De lovebus*. Ook in *Zo God het wil* (Lebowski, 15+) leiden heimelijke verlangens en een toevallige ontmoeting tot een impulsieve moord.

De eveneens Groningse kinderboekenschrijver Harm de Jonge schreef met *Vuurbom* (Van Goor, 11+) een thrillerachtig verhaal waarin Jimmie vanuit zijn ziekenhuisbed probeert te reconstrueren hoe zijn vriendschap met Bram zo fataal kon eindigen. Want Bram is dood, dat weet Jimmie zeker. En het is zijn schuld.

Gideon Samson laat het ijzingwekkende *Zwarte zwaan* (Leopold, 12+) culmineren in een moord die niet de bedoeling was. Net als in *De lovebus* tast de politie in het duister over de ware toedracht, zoals uit beide epilogen blijkt. Alleen de lezer weet wat er werkelijk is gebeurd.

De kunst van het niet handelen

MAKKELIJK LEVEN – Afgelopen najaar verscheen zijn roman *De greppel* en voor de Boekenweek 2017 schreef Herman Koch het Boekenweekgeschenk *Makkelijk leven*, over het familiedrama van een schrijver van succesvolle zelfhulpboeken.

DOOR EVA GERRITS

‘Typisch kochiaans’ – bent u dat label niet moe?

‘Op een gegeven moment valt dat woord hè, dan ben je blijkbaar [aarzelt] iemand. Ooit heb ik eens geantwoord: “Het wordt pas interessant als Nooteboom een nieuwe roman schrijft en een criticus zegt, het is wel een beetje kochiaans aan het worden.” Het is natuurlijk oppassen dat ik niet formulematig ga schrijven. Die licht psychopathische personages, daar moet ik eens vanaf, dacht ik bij *De greppel*. De hoofdfiguur is nu een hooguit wat zelfingenomen burgemeester.’

Hebben die burgemeester en de schrijver van zelfhulpboeken uit *Makkelijk leven* iets gemeen?

‘Beiden worden geconfronteerd met iets ontwrichtends, maar handelen niet, uit angst dat er dan iets onherstelbaar beschadigd raakt. Ken je dat? Dat je iets ziet en denkt, dit is eigenlijk té erg. En dat je dan denkt: het zal heus niet nog eens gebeuren – dié reactie van niets doen. Dus niet dat je het ontwijkt of negeert, maar je wil het niet door jouw toedoen uit de bocht laten gieren. Soms, door een probleem te benoemen, wordt het ook echt een probleem waar je beiden niets mee kan. Het omgekeerde kan ook natuurlijk, dat je het negeert en dat iemand de volgende dag voor de trein springt.’

De greppel, uw derde roman na het plotgedreven *Het diner*, is verrassend plotloos.

‘Ik wist tijdens het schrijven van *De greppel* zelf ook niet of de vermoedens van de burgemeester klopten. Het hele boek zit vol met dingen die voor meer dan één uitleg vatbaar zijn. Dat is, meer dan de plot, wat de boel bijeenhoudt. Zoals Stephen King zei: “Ik weet bij mijn boeken nooit wie de dader is. Als ik het weet, weet de lezer het ook.” Als je zo open aan een boek begint, wordt het schrijven een kwestie van balanceren, hopen dat je het schip drijvend houdt. Als ik vastzit, zet ik als paardenmiddel heel soms een fles wodka neer en een koptelefoon op met keiharde muziek, en ga ik langzaam overlezen. Dan kom ik in zo’n stemming – ik wil niet zeggen, dronken, maar wel dat ik denk, ach, *what the fuck*. Nou ja, het geeft even een ander licht.’

U bent ’s lands meest vertaalde auteur; Stephen King is fan van uw werk; u heeft het Boekenweekgeschenk geschreven. Wat wilt u nog bereiken?

‘Toen *Het diner* internationaal ging rollen, ben ik op alle uitnodigingen ingegaan, van Australië tot China. Dat was genieten, tot ik ineens dacht, het lijkt wel heel erg op elkaar – weer een vliegveld, een bordje “Mr. Koch”, een optreden. Niemand ging zo vaak op reis als ik, maar op vakantie gaan, ho maar. Ik wil niet alleen een publieke schrijver zijn die het de hele tijd maar over zijn boeken heeft. Een gewoon leven is voor mij een voorwaarde om te kunnen schrijven.’ ●●●

Over de Boekenweek, zie ook pagina 18 en 19.

Boekenweekgeschenk

Een gevierd schrijver van zelfhulpboeken, gelukkig getrouwd en vader van twee zoons, krijgt plotseling van zijn schoondochter – op wie hij niet dol is – te horen dat ze, niet voor het eerst, door haar man is geslagen. Moet de schrijver zijn lievelingszoon op zijn gedrag aanspreken? Of kan hij beter de bekende richtlijn uit zijn eigen werk in praktijk brengen: ‘Probeer problemen niet altijd op te lossen door eraan te denken; vaak worden ze eerder opgelost door er niet aan te denken?’

Het Geschenk is verkrijgbaar in de boekhandel tijdens de Boekenweek 2017 (25 maart t/m 2 april), bij aankoop van € 12,50 aan boeken.

Robert Walter, burgemeester van Amsterdam, vermoedt dat zijn vrouw vreemdgaat; een journaliste beweert dat hij betrokken was bij een gewelddadig incident en zijn hoogbejaarde vader kondigt aan dat hij en Roberts moeder euthanasie gaan plegen. *De greppel* laat zien hoe een ogenschijnlijk stabiele man in korte tijd steeds verder verstrikt dreigt te raken in zijn eigen angsten en vermoedens. Of ziet Robert Walter de dingen juist voor het eerst helder?

De greppel, Herman Koch. AmbolAnthos € 21,99

De Voorleeshoek & Kiddo's voorleesdossier

Tijdens De Nationale Voorleesdagen in februari ging De Voorleeshoek van start, een nieuw online platform van Anouk Overman voor kinderen van nul tot tien jaar. Met filmpjes waarin (prenten)boeken worden voorgelezen, ondersteund door beelden en klassieke muziek, wil Overman jonge kinderen plezier in boeken bijbrengen en tegelijk hun kennisniveau verhogen. 'Recent onderzoek heeft aangetoond dat een deel van de kleuters pas iets leert als de boeken filmachtige beelden en muziek bevatten,' aldus het begeleidende persbericht. Overman hoopt samenwerkingen te kunnen aangaan met scholengemeenschappen, bibliotheken en asielzoekerscentra. Haar streven is om het eerste jaar vijfhonderd abonnementen af te sluiten. Voor € 6,- per maand krijgen abonnees toegang tot alles voorleesfilmpjes op de site. Die wordt wekelijks aangevuld met nieuw materiaal. Meer digitaal voorleesnieuws: het speciale voorleesdossier dat *Kiddo*, tijdschrift voor professionals in de kinderopvang, deze winter publiceerde, staat sinds kort online en is gratis te downloaden. [JA]

devoorleeshoek.nl, kiddo.net

Leespluimen

De leespluimen van januari en februari gingen naar een geïllustreerde versjesbundel en een prentenboek van een meervoudig bekroond illustratrice.

- *Niets liever dan jij* van Erik van Os en Elle van Lieshout met tekeningen van Marije Tolman is een 'aantrekkelijke bundel' die 'geborgenheid, warmte en veiligheid ademt,' aldus de jury. 'De tekeningen bij de versjes bevestigen de warme sfeer en laten met humor de emoties zien in steeds weer andere dieren met menselijke trekjes. Het is een prettig boek om in de opvang met peuters en kleuters te lezen en te bekijken. De korte versjes bieden stof tot praten, humor en herkenning.'

- *Eén monster te veel* van Annemarie van Haeringen is het los te lezen vervolg op *Sneeuwwitje breidt een monster* waarvoor Van Haeringen een Zilveren Penseel ontving. 'Dit tweede monsterboek heeft weer veel humor en schitterende monsters die uitnodigen om zelf monsters te gaan maken. Een stevig, kloek boek om met peuters en kleuters mee te griezelen en te lachen.' [JA]

Niets liever dan jij, Erik van Os, Elle van Lieshout & Marije Toman (ill.). Querido, € 15,99 (3+)

Eén monster te veel, Annemarie van Haeringen. Leopold, € 13,99 (4+)

Ik wil een prentenboek!

In navolging van de succesvolle boekhandelsactie 'Geef mij maar een boek!' start 7 april het equivalent voor jonge kinderen: 'Ik wil een prentenboek!' De eerste actie stelt jaarlijks een klassieker uit de jeugdliteratuur centraal die in een speciale uitgave gedurende twee weken voor een kleine prijs te koop is. Op die manier bereiken *Oorlogswinter* van Jan Terlouw en *Achtste-groepers huilen niet* van Jacques Vriens een kwart miljoen nieuwe lezers. Voor de eerste editie van 'Ik wil een prentenboek!' is gekozen voor *De Gruffalo* van Julia Donaldson en Axel Scheffler dat voor € 2,- te koop zal zijn. Het verhaal over de kleine muis die alle hongerige dieren die zijn pad kruisen te slim af is en óók de gevaarlijke Gruffalo om de tuin leidt, verscheen voor het eerst in Engeland in 1999. Sindsdien zijn er wereldwijd dertien miljoen exemplaren van verkocht. In samenwerking met bibliotheken en onderwijsinstellingen organiseren boekhandels in het hele land activiteiten rond de nieuwe actie. Ook Stichting de VoorleesExpress, die met vrijwilligers in meer dan zeventig gemeentes probeert de taalomgeving van kinderen thuis te verrijken, is bij de actie betrokken. [JA]

ikwileenprentenboek.nl

Boer Boris is jarig

Vijf, wordt Nederlands beroemdste boertje dit voorjaar. Uitgeverij Gottmer pakt groots uit. Niet verwonderlijk, want van de Boer Boris-prentenboeken werden inmiddels 170.000 exemplaren verkocht. In een wereld die wordt bevolkt door tractoren, koeien en maaimachines beleeft Boris samen met broer Berend en zus Sam avontuur op avontuur rond zijn oer-Hollandse boerderij. Schrijver Ted van Lieshout won eerder een Vlag & Wimpel voor zijn verhalen op rijm en *Boer Boris gaat naar zee* werd uitgeroepen tot Prentenboek van het Jaar. Theatergroep Heer Otto bracht Boer Boris op toneel en afgelopen jaar werd de prentenboekenreeks uitgebreid met een aantal kartonboekjes. Deze maand verschijnt de feestelijke verzamelbundel *De dikke Boer Boris*, die drie van de acht prentenboekenverhalen bevat plús een dvd met bijbehorende animaties. In juni verschijnt het negende prentenboek, *Boer Boris en het gebroken been*, maar voor die tijd wordt er eerst een groot jubileumfeest georganiseerd. Kijk op de site van Gottmer voor actuele informatie. [JA]

De dikke Boer Boris + dvd, Ted van Lieshout & Philip Hopman. Gottmer, € 17,99 (3+) gottmer.nl/kinderboeken

De ark van Noach 2.0

‘We bouwden een plan. Samen. Ik was van het plan. Hij van het bouwen. Het is een mooi plan, zei ik. “Een waterdicht plan,” zei de man.’ In *Alle dieren drijven* voert Zilveren Griffelwinnaar Gideon Samson God op als verteller. Terwijl de wereld kopje-onder gaat, zit Noach met zijn familie en alle dieren veilig in de ark.

Drievoudig Gouden Penseel-winnares Annemarie van Haeringen maakte de illustraties bij het Oudtestamentische verhaal oorspronkelijk voor een Duitse uitgever. Haar Nederlandse uitgeverij Leopold was enthousiast, maar niet over de nogal keurige Duitse versie van het Bijbelverhaal. ‘Ik vond de platen schitterend, maar het verhaal kennen we, en zo letterlijk had dat geen meerwaarde,’ zegt redacteur Ria Turkenburg. In plaats daarvan werd Samson benaderd om een nieuwe tekst bij de tekeningen te schrijven. Wat hij op zijn geheel eigenzinnige, heldere manier deed. ‘Waarom die duif? vroeg ik. Heb je mij soms niet meer nodig? De man knikte. En hij schudde zijn hoofd. “Soms niet nee,” zei hij. “Soms kunnen we ook zonder elkaar.”’ [JA]

Alle dieren drijven, Gideon Samson & Annemarie van Haeringen (ill.). Leopold, € 14,99 (4+)

Leesvink

Merel de Vink: ‘Kinderen in contact brengen met mooie boeken. Vanuit die wens ben ik, na jarenlang te hebben gewerkt bij uitgeverij Lemniscaat, in 2013 begonnen met Leesvink. Op scholen en pabo's verzorg ik lezingen en workshops om leerkrachten en studenten te informeren over het actuele boekenaanbod en wat je er allemaal mee kunt in de klas. Voor iedere school kan ik een bibliotheek op maat samenstellen, afhankelijk van de wensen en het beschikbare budget. Daarnaast ben ik vaste partner van Kleuteruniversiteit. Kleuteruniversiteit maakt in samenwerking met uitgevers digitale thematische projecten rond prentenboeken die aansluiten bij de kerndoelen. Naast die projecten organiseren ze inspiratiedagen waar leerkrachten workshops kunnen volgen en kennis kunnen maken met het werk van een bekende kinderboekenauteur of -illustrator. Tijdens die inspiratiedagen ben ik aanwezig met een boekentafel zodat leerkrachten de titels waar ze enthousiast over zijn direct kunnen aanschaffen. In mijn webwinkel zijn alle prentenboeken voorradig die Kleuteruniversiteit in haar projecten centraal stelt.’ [JA]

leesvink.nl

FOTO: MARIECKE SPRINGVLOED

Lisa van der Winden (l) en Marijke Bos (r)

Filmpjes over voorleeskunst

HULP BIJ VOORLEZEN – Hoe lees je voor aan heel jonge kinderen? Marijke Bos (BoekStart/Stichting Lezen) en Lisa van der Winden (Stichting Taalvorming) vertellen over de nieuwe voorleesfilmpjes die de deskundigheid van professionals moeten helpen vergroten.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Heeft voorlezen aan baby's zin? Voor pedagogen en leesbevorderaars is dit een overbodige vraag: onderzoek uit 2015 wijst uit dat kinderen van ouders, die hun baby al voorlezen voordat deze acht maanden oud is, blijvend hoog op taal scoren. 'Maar toch,' zegt Marijke Bos, projectleider voor- en vroegschoolse periode van het lees bevorderende programma BoekStart, 'is dit voor veel mensen helemaal niet vanzelfsprekend. Want hoe doe je dat dan, een baby voorlezen die nog niet kan praten en zelf kan zitten? Wat voor boekjes moet je daarvoor gebruiken? En kan een baby de aandacht er wel bij houden? Veel ouders weten niet zo goed raad met deze vragen. Daarom beginnen ze vaak pas met voorlezen als de kinderen zelf al een beetje kunnen praten. En dat is eigenlijk te laat. Om een voorleesroutine te kweken, moet je kinderen echt veel eerder met boeken in aanraking brengen.'

Het vergroten van ouderbetrokkenheid

BoekStart – dat wordt uitgevoerd door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek – pleit voor voorlezen vanaf drie maanden. Via gemeenten en consultatiebureaus krijgen jonge ouders daarom een brief met een waardebon, waarmee ze een gratis BoekStart-koffertje bij de bibliotheek kunnen ophalen, met daarin enkele babyboekjes, een voorleesbrochure en een bibliotheekpas voor hun pasgeborene. BoekStart begon in 2008 met acht bibliotheken in Brabant. Anno 2017 doen bijna alle bibliotheken mee. Marijke: 'Nu we landelijk zo'n breed netwerk hebben opgebouwd, is het de kunst om door te zetten. In totaal haalt ongeveer vijfendertig procent van de ouders het koffertje op. En van de laagopgeleiden – die groep willen we natuurlijk vooral bereiken – is dat dertien procent. Dat moet meer worden. Bibliotheken, consultatiebureaus, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven moeten daarop toezien. Zij moeten met ouders in gesprek treden, hun vertellen hoe ze hun betrokkenheid bij de taalontwikkeling van hun kind kunnen vergroten. Want dat is het uiteindelijke doel van BoekStart: meer ouderbetrokkenheid.'

Werken met filmpjes

Marijke vervolgt: 'Om die instellingen daarbij te helpen en hun deskundigheid te bevorderen kwamen we op het idee om een serie filmpjes te maken van diverse ouders die baby's van verschillende leeftijden voorlezen. Professionals van de kinderdagopvang of bibliotheek kunnen die dan bijvoorbeeld gebruiken bij ouderbijeenkomsten.' Voor het maken van de filmfragmenten benaderde Marijke Lisa van der Winden, afgestudeerd taalwetenschapper en consultant bij Stichting Taalvorming, een organisatie die scholen ondersteunt bij hun taalonderwijs middels werkvormen vanuit de kunst, drama en literatuur. Lisa had eerder filmpjes gemaakt en gebruikt bij voorleescursussen aan ouders van jonge basisschoolkinderen. 'Die bleken enorm succesvol,' aldus Lisa. 'Voor ouders die niet zijn opgegroeid met boeken en voorlezen, was het heel prettig te zien hoe anderen dat doen. De filmpjes gaven veel gespreksstof. Het hielp ouders zich bewust te worden van hoe ze voorlezen, hoe hun kind reageerde, wat als plezierig werd ervaren, wanneer het kind volgde of juist afhaakte. Dat bewustwordingsproces, daar gaat het om: dat je weet dat je op verschillende manieren kunt voorlezen en dat je zelf kunt ontdekken wat voor jou en je kind het beste werkt.'

'De zes filmfragmenten die Lisa voor BoekStart maakte zijn daarom zeer realistisch,' vervolgt Marijke, 'met voor iedereen herkenbare situaties'. Lisa vult aan: 'We hadden van tevoren natuurlijk wel een lijst onderwerpen bedacht die in de films terug moesten komen: voorleeshouding en voorleesomgeving, de vraag wat voor soort boekjes voor die heel jonge groep geschikt is, hoe je de aandacht vangt, en in welke taal je voorleest als je niet in Nederland geboren bent.' Marijke: 'Daarom hebben we bewust ouders met verschillende achtergronden gezocht. Via werkcontacten op school heeft Lisa die uiteindelijk gevonden. Moeders, vaders, ouders met taalproblemen of een andere moedertaal. Maar verder is er niets in scène gezet. We hebben tijdens het filmen alleen soms een beetje gestuurd.' Lisa: 'we hadden bijvoorbeeld een paar extra boeken bij ons. Of we vroegen de ouders eens anders te gaan zitten. Dat is het wel zo ongeveer. Bij de montage hebben we de onderwerpenlijst er pas weer bij gepakt.' Marijke voegt toe: 'Zo weerspiegelen de filmpjes elementen uit de leesontwikkeling van heel jonge kinderen, zoals we die bij BoekStart hebben beschreven.'

Voorlezen zonder druk

Een van de filmpjes toont bijvoorbeeld een moeder die haar baby van twaalf weken eerst uit *Raad eens hoeveel ik van je hou* voorleest en daarna uit een knisperboekje over Kikker van Max Velthuijs. Daarbij houdt ze haar zoontje ook anders vast. Je kunt er van alles uit opmaken: dat afbeeldingen in pasteltinten op die leeftijd minder effectief zijn dan duidelijk contrasterende plaatjes. Dat het aankijken van je kind je veel kan vertellen over wat hem interesseert. En dat als je kind moe is je maar beter kan stoppen. Een ander fragment zoomt juist in op de voorleesplek. Kiest de vader de speelhoek, of de bank om zijn negentien maanden oude dochter voor te lezen? En laat hij de televisie op de achtergrond aanstaan of niet?

Bij de filmpjes is een handleiding met kijkvragen, zodat de professionals op een prettige manier met ouders kunnen communiceren over hun voorleeskunst. 'Ouders moeten voorlezen niet als een druk ervaren,' licht Lisa toe. 'De voorleeslobby is hier zo goed gevoerd, dat dat een reëel risico is. Wij komen in de praktijk soms mensen tegen die zich schuldig voelen als ze eens een dag niet voorlezen. Of afhaken als hun kind in een lastige periode zit. Dan schiet je je doel voorbij.'

Afgelopen november zijn de filmpjes de wereld in gestuurd. 'Als volwaardig onderdeel van BoekStart,' zegt Marijke. 'Nu zijn de bibliotheken aan zet. We roepen ze op om mee te denken hoe de filmpjes te gebruiken. Hoe ze in te zetten in hun trainingen voor de leidsters in de kinderdagopvang, of de vrijwilligers van de voorleesexpres. Zodat die op hun beurt ouders meer bij de taalontwikkeling van hun kind betrekken. Makkelijk is het niet. Maar wel heel belangrijk. En we hebben elkaar allemaal nodig.' ●●●

FOTO JÖRGEN KOOPMANSHIP

BoekStart is een leesbevorderend programma voor heel jong kinderen én hun ouders. Het bestaat sinds 2008 en wordt in het kader van Kunst van Lezen in opdracht van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap uitgevoerd door Stichting Lezen (Marijke Bos) en de Koninklijke Bibliotheek (Julienne van den Heuvel). BoekStart volgt de principes van de doorgaande leeslijn. Daarbij staat een aanbod van ondersteunende en bij het taalonderwijs aansluitende activiteiten centraal. Zo zijn recentelijk samen met Stichting Taalvorming (Lisa van der Winden) filmfragmenten ontwikkeld die via het bibliotheekwezen tot een grotere ouderbetrokkenheid moeten leiden. Bij alle BoekStart-activiteiten staat leesplezier voorop.

boekstart.nl; taalvorming.nl

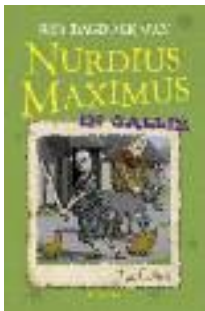
Lezen in het basisonderwijs

Hoe richt je het leesonderwijs op school zo goed en leuk mogelijk in? De brochure *Lezen in de klas. Leesbevordering in het basisonderwijs* biedt een overzicht van alle projecten en campagnes voor het basisonderwijs waar Stichting Lezen zich voor inzet. Naast aandacht voor bekende landelijke campagnes zoals De Nationale Voorleesdagen, De Nationale Voorleeswedstrijd, de Kinderboekenweek en de Poëzieweek komen ook nieuwe projecten aan bod, zoals Vakantielezen. Leerkrachten kunnen zich laten inspireren door de cursus Open Boek 2.0, die opleidt tot leescoördinator, of door de digitale lessen rond boekverfilmingen van EYE Filmmuseum. Achter in de brochure staat een overzicht van handige websites plus een artikel over ouderparticipatie met tips om ouders beter bij het (voor)lezen te betrekken. De brochure is op de not uitgedeeld aan leerkrachten en verspreid via de basisscholen, eventuele extra exemplaren kunnen tegen verzendkosten worden besteld. De digitale editie van *Lezen in de klas* kan worden geraadpleegd via de website van Stichting Lezen. [A7] [lezen.nl](https://www.lezen.nl)

lezen.nl/publicaties/lezen-in-de-klas

Middag van het Kinderboek

Op 13 mei 2017 vindt de negende Middag van het Kinderboek plaats in de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Dit jaar draait de bijeenkomst om de vraag ‘Wat maakt een boek een goed boek?’ Er worden lezingen verzorgd door Aad Meinderts, Benny Lindelauf en Marion van de Coolwijk; Iris Deppe zal optreden als podiumillustrator. In workshops van Tanja de Jonge, Kate Schlingemann en Gertie Jaquet wordt aandacht besteed aan een aantal schrijf- en illustratie-technieken, en aan de randvoorwaarden om tot een goed boek te kunnen komen. De Middag van het Kinderboek is bedoeld voor schrijvers, illustratoren, uitgevers, bibliotheekmedewerkers, studenten en alle anderen die betrokken zijn bij de wereld van het kinderboek, en wordt georganiseerd door Aby Hartog en Marco Kunst. De toegang tot de middag is gratis. Toegangskarten dienen wel vooraf te worden aangevraagd via de website van de OBA. [A7] [oba.nl](https://www.oba.nl)

Kinderjury leestips

Voorjaar betekent: stemmen voor de Kinderjury. Deze vier boeken doen dit schooljaar mee, de complete tiplijst is te vinden op Kinderjury.nl.

- In *Alaska* van Anna Woltz kruisen de paden van een hulphond, een boos meisje met een bivakmuts en een jongen met epilepsie (Querido, 10+).
- *Het dagboek van Nurdus Maximus in Gallië* van Tim Collins werpt in een grappig verhaal met cartoons een eigenzinnig licht op de overwinning van Caesar op de Galliërs (Ploegsma, 8+).
- In *Arthur wordt beroemd* van Håkon Øvreås en Øyvind Torseter (ill.) dromen superheld Arthur en zijn vrienden van een foto op de voorpagina van de krant. Een origineel verhaal van Noorse bodem (Querido, 8+).
- *Borealis* van Marloes Morshuis is een spannend verhaal over een groep kinderen die wordt gevangengehouden op een afgelegen plek, in afwachting van een wereldwijde klimaatramp (Lemniscaat, 10+). [A7]

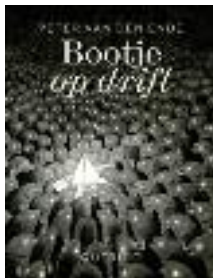
10 jaar De Grijze Jager

Het is tien jaar geleden dat het eerste Nederlandse deel verscheen in *De Grijze Jager*, de populaire serie van de Australische schrijver John Flanagan (1944). In Nederland gingen er anderhalf miljoen boeken van de series *De Grijze Jager* en het vervolg *Broederband* over de toonbank, waarmee Nederland, na Australië en Amerika, qua verkoopcijfers op de derde plaats staat. De boeken van Flanagan spelen zich af in een fantasiewereld bevolkt door ridders, spionnen, Vikingen en mythische wezens, die veel wegheeft van het middeleeuwse Europa. Redacteur Carine van Wijk herinnert zich nog goed hoe tien jaar geleden werd nagedacht over een Nederlandse naam: 'We hebben eindeloos zitten dubben. *De Jagersleerling* klonk zo gewoon, *De Groene Jager* te bossig. Uiteindelijk kozen we voor grijs, een kleur die verwijst naar de mantel van de spionnen van de koning.' Op 4 en 5 juni a.s. is John Flanagan te gast tijdens De Grijze Jager Dag in het Archeon, een uniek evenement waar veel kinderen verkleed naartoe komen. Het nieuwe boek *De Slag bij Hecking* (het tweede deel in de serie *De Jonge Jaren*) verschijnt dezelfde dag. Het is de vierde keer dat Flanagan naar Nederland komt om zijn fans te ontmoeten. [A7]

degrijzejager.nl; archeon.nl

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Bijzonder getekend

- Voor *Kleine broer* liet Øyvind Torseter zich inspireren door een Noors volkssprookje en gaf daar een humoristische draai aan. *Kleine broer* heeft dezelfde hoofdpersoon als *Het gat*, waarmee Torseter vorig jaar Het Gulden Palet won (De Harmonie, 8+).
- In april verschijnt een Nederlandse vertaling van *Esperanza* (1999) van het Zweedse dubbeltalent Jakob Wegelius. *Op zoek naar de kapitein* gaat over circusartiest Halidon, die in de donkere, lege stad op zoek gaat naar zijn verdwenen vriend de kapitein, en bevat sfeervolle pentekeningen.
- Debutant Peter van den Ende maakte een leeftijdloos prentenboek met betoverende zwart-wittekeningen. In *Bootje op drift* laveert een papieren bootje over de zee, langs scholen vissen, wuivende waterplanten en ijsschotsen (Querido, 6+).
- *Morgen is een ander land* van Michael de Cock is een bewerking van de theatervoorstelling *Kamyon* die langs scholen in Brussel reist en inzicht geeft in de vluchtelingenproblematiek. De heldere illustraties van Trui Chielens geven het verhaal een melancholieke ondertoon (Querido, 8+). [A7]

Wat ligt er op je nachtkastje?

Lezen doe je op school, maar ook thuis – op de bank, of in bed voor het slapengaan. Harm van Luik (leerkracht) en Daniël (tien jaar) uit groep 8 van Jenaplanschool De Oostpoort in Delft vertellen wat zij lezen voor hun plezier.

Harm van Luik: 'Doordeweeks lees ik vooral tijdschriften, zoals *Onderwijsblad*. Dat sla ik nooit over, ik haal er ideeën uit voor in de klas. Mijn dochter Yente lees ik 's avonds voor uit *Verhaaltjes voor het slapengaan* van Valeri Gorbachev en Carol Roth. Heerlijk, met die herhaling. Of we lezen *Ssstt!* van Chris Haughton, een andere favoriet. Heel grappig, hoe het plan om een vogel te vangen steeds mislukt. Laatst heb ik ook *De Gorgels* van Jochem Myjer gelezen, en daarna voorgelezen in de klas. Dat was een groot succes. In de vakantie lees ik graag een spannend boek, zoals *Vermoorde ziel* van Daniel Blake.' Daniël: 'De *piraten van hiernaast* van Reggie Naus heb ik geleend van de bieb en gelijk uitgelezen. De serie gaat over Michiel, die een piratenfamilie naast zich heeft wonen. De piraten zijn woest, vooral om hun opa Donderbus moet ik lachen. Die kan heel hard schelden en drinkt liters rum.' [A7]

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Uit Van nül tot nu

Geschiedenis met een knipoog

VAN NUL TOT NU – Veel veertigers zijn ermee opgegroeid: de strip *Van nül tot nu* in het weekblad *Donald Duck*. Scenarioschrijver Thom Roep en tekenaar Co Loerakker pionierden in de jaren tachtig van de vorige eeuw op het gebied van non-fictie in stripvorm. Roep, van 1984 tot 2013 hoofdredacteur van *Donald Duck*, vertelt hoe de populaire geschiedenisstrip vijfendertig jaar geleden tot stand kwam.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Floris de Vijfde dood? Ik wist niet eens dat-ie ziek was.’ Met die grap opende de eerste aflevering van *Van nül tot nu* in *Donald Duck* nummer 38 van jaargang 1982. De onhandige opmerking komt van Ankie, een meisje dat nieuw is in Nederland en daarom weinig van vaderlandse geschiedenis snapt. Op straat loopt ze een oude man tegen het lijf, die fantastisch kan vertellen en haar wel wil bijspijkeren. ‘*Van nül tot nu* is een raamvertelling,’ legt Thom Roep uit. ‘Via Methusalem, de leraar die Ankie bijles geeft, konden we de geschiedenis vertellen zonder dat er lange tekstlappen voor nodig waren. Bovendien konden we hun tweegesprek ook handig gebruiken om commentaar te leveren op gebeurtenissen.’

Verkapt leerboek

Tegenwoordig zijn non-fictieboeken met cartoons enorm populair, maar in de jaren tachtig was het een ongewone combinatie. Roep, destijds werkzaam op de redactie van *Donald Duck*, kwam op het idee door een Belgisch boekje. ‘Bij toeval stuitte ik op *Er waren eens Belgen/Il était une fois, les Belges* van Uitgeverij Lombard uit 1980. Daarin werd de geschiedenis van ons buurland in tekeningen beschreven. Een leuk idee, maar de uitwerking was nogal saai. Gortdroge tekst onder een aantal losse illustraties, waardoor het eigenlijk meer een verkapt leerboek was geworden. Ik dacht: dat kan toch ook anders?’ Roep besloot Co Loerakker te polsen, een jonge illustrator die in *Donald Duck* een eigen rubriek had: *Elf lage landjes en een heleboel water*. Roep: ‘Loerakkers tekeningen waren bijna net zo grappig als die van Uderzo’s *Asterix*. Ik dacht: we moeten samen onze vaderlandse geschiedenis eens aanpakken.’

Waarschuwingsbrief

De toenmalig hoofdredacteur, Cees de Groot, was niet direct enthousiast over het plan. Opmerkelijk, want de educatieve insteek paste perfect in het format van *Donald Duck*. Sinds 1973 was het de doelstelling om het tijdschrift als gezinsblad te profileren, en al sinds de jaren vijftig nam *Donald Duck* leesverhalen op ter compensatie van de grote hoeveelheid strips. Roep: ‘We kwamen nog uit de tijd van de morele herbewapening, moet je weten. In 1948 stuurde toenmalig minister van Onderwijs Theo Rutten een

waarschuwingbrief naar scholen om uit te kijken voor uit Amerika overwaaiende strips. Hij scheerde alles over één kam: onschuldige comics, superhelden, horrorverhalen met zombies. Kinderen zouden er agressief van worden. Veel scholen namen dat bloedserieus. Zelfs Annie M.G. Schmidt liet zich in een column uit tegen die afgrijselijke strips.'

Leesverhalen

Donald Duck probeerde die sceptische houding van het begin af aan te pareren door ook leesverhalen in het blad op te nemen. Schrijvers als Paul Biegel, Guus Kuijer en Allard Schröder werden benaderd om verhalen te schrijven. De afleveringen werden *full colour* geïllustreerd door tekenaars als Thé Tjong-Khing, Carl Hollander en Jan Wesseling. Het werd een gouden archief van honderden verhalen. Roep: 'Rindert Kromhout debuteerde bij ons, net als Paul van Loon. Ook Anton Quintana schreef verhalen voor *Donald Duck*. Als hij langskwam op de redactie en moest wachten op goedkeuring, gooide hij intussen een vel papier in een typemachine en begon hij aan een nieuw verhaal.'

Verfrissend oneerbiedig

Van nul tot nu paste in die traditie. Toen het licht eenmaal op groen stond, zocht Roep uit welke geschiedenismethoden op basisscholen werd gebruikt. Het merendeel van de lesboeken bleek thematisch van opzet en die vorm sprak hem niet aan. 'Vanaf het jaar 1982 drie eeuwen terugtellen tot de zeventiende eeuw bleek voor basisschoolleerlingen al behoorlijk ingewikkeld. Een chronologische aanpak leek daarom beter, al mocht het natuurlijk geen saaie opsomming van feiten worden.' Geschiedenis met een knipoog moest het worden. Leuk om te lezen en af en toe verfrissend oneerbiedig. De serieuze info kwam in de tekst terecht, de cartoons waren bedoeld voor grappen. Roep: 'Voor het tekenwerk gebruikte Co Loerakker het beeldarchief van Uitgeverij De Spaarnestad, waar duizenden foto's, kopieën en gravures voorhanden waren. Kostuums, wapens, behuizing en gebruiksvoorwerpen zijn waarheidsgetrouw weergegeven. Loerakker verrichtte veel onderzoek. Het was niet de bedoeling om bijvoorbeeld de Slag bij Waterloo onder een stralend zonnetje te tekenen terwijl het in werkelijkheid die dag misschien pijpenstelen regende.'

Spotternij

Van nul tot nu werd een succes. Tussen 1982 en 1987 verscheen de strip eerst in *Donald Duck* en daarna als album. Er kwamen op de redactie veel enthousiaste brieven binnen, maar ook kritiek. 'Maarten Luther die zichzelf bij het vastspijkeren van zijn stellingen op de kerkdeur te Wittemberg op de duim sloeg, dat vonden sommige lezers spotternij. Marie Antoinette die met losse haren naar het schavot werd gereden, was te wulps. Op de dag van de executie droeg ze haar haar opgestoken, aldus een briefschrijfster. Dat Darwin "ontdekte" dat de mens van de aap afstamt, werd op verzoek van gelovige lezers in de albumuitgave gewijzigd in "beweerde".'

Voltooid verleden tijd

'Het was nooit onze bedoeling om bestaande lesmethoden te vervangen,' stelt Roep nadrukkelijk. 'Als een school het zag als een toevoeging aan het onderwijs, dan was dat mooi meegenomen.'

In 1999 werd *Van nul tot nu* voor het laatst geüpdatet. Al kwamen er veel verzoeken om een vervolg, voor Roep was de serie klaar. 'In mijn optiek kun je na 2000 nauwelijks meer spreken over een eigen geschiedenis. Vroeger keken we niet verder dan het gemeentebordje van ons dorp. Alles wat wij nu bespreken moet je zien in breder Europees verband of in het licht van de wereldgeschiedenis. De vaderlandse geschiedenis bestaat niet meer, die is voltooid verleden tijd.' Dat belet lezers niet om *Van nul tot nu* te blijven lezen. Onlangs verscheen er een statige jubileumeditie in een oplage van vijfduizend exemplaren, die binnen enkele weken was uitverkocht. ●●●

Thom Roep ontving bij zijn afscheid als hoofdredacteur van *Donald Duck* de Disney Publishers Milestone Award (2013)

De Disney-redactie begin jaren tachtig met rechts vooraan Thom Roep

De serie *Van nul tot nu* bestaat uit vijf delen: *De vaderlandse geschiedenis van nul tot 1648*, *Van 1648 tot 1815*, *Van 1815 tot 1940*, *Van 1949 tot 1987* en *De geschiedenis van het dagelijks leven*. Uitgeverij Big Balloon, € 10,95 per deel (8+)

Literaire guilty pleasures

BOEKENWEEK – Literatuur gedijt bij wat schuurt, wringt en doet verlangen, en voedt zich dus graag met *Verboden vruchten*, het thema van de 82ste Boekenweek. De website boekenweek.nl biedt een actueel overzicht van wat er van 25 maart tot en met 2 april op het programma staat. Een paar hoogtepunten.

SAMENGESTELD DOOR EVA GERRITS

FOTO: MARK KOHN

Boekenweekgeschenk – hoe (niet) te leven

‘Ik schrijf zelfhulpboeken. Ik denk dat u mij wel kent. Van mijn succesvolste boek, *Makkelijk leven*, zijn wereldwijd meer dan veertig miljoen exemplaren verkocht.’ Zo opent het Boekenweekgeschenk, geschreven door Herman Koch, getiteld *Makkelijk leven*. Daarin moet een man die met zijn ‘levensinzichten’ de wereld veroverd, alle zeilen bijzetten om de problemen binnen zijn éígen gezin het hoofd te bieden. Cliché? Allerm minst: ‘Dit is niet zo’n boek waarin iemand die zelfhulpboeken schrijft zijn eigen leven niet op orde heeft. Parallel aan de psychopaat die psychiater wordt, de pyromaan die bij de brandweer werkt, de seriemoordenaar die meehelpt met zoeken naar het lijk.’ Vintage Koch, over de keerzijde van maximale zelfverwezenlijking en het bijzondere van normaal doen. Herman Koch (1953) debuteerde met *Red ons*, *Maria Montanelli* (1989) en publiceerde daarna succesvolle verhalen en romans. *Het diner* (2009) werd bekroond met de NS Publieksprijs. De vertaalrechten werden aan meer dan 55 landen verkocht en wereldwijd gingen er meer dan 2,5 miljoen exemplaren over de toonbank. Dit voorjaar ging de Amerikaanse verfilming, met Richard Gere in de hoofdrol, in première. *De greppel* (november 2016) is zijn meest recente roman. *Makkelijk leven* wordt tijdens de Boekenweek bij besteding van ten minste € 12,50 aan boeken door de boekhandel cadeau gedaan. Voor een interview met Herman Koch, zie pagina 8 en 9.

Schrijfwedstijd Amateurschrijvers in Nederland konden tot half februari een ver- haal van maximaal

vijfhonderd woorden met als thema ‘Verboden vruchten’ insturen voor de NPO Schrijfwedstijd. Een vakjury, bestaande uit schrijfster Nelleke Noordervliet, schrijver Thomas Verbogt, schrijfster-columniste Simone van Saarloos, uitgever Paul Abels en *De Gids*-redacteur Dirk Vis kozen de vijf beste inzendingen. De uitverkorenen zijn te zien in het tv-programma *Iedereen Schrijft*, van maandag 27 tot en met vrijdag 31 maart op NPO 2. Die week zijn de verhalen te beluisteren via de radioprogramma’s *De Klassieken* en *Passagio*. De voorlezers: Herman Koch, Connie Palmen, Lize Spit, Sallie Harmsen en Mimoun Oaïssa. De schrijver van het beste verhaal wint een publicatie in *De Gids* en twee kaarten voor het Boekenbal op 24 maart.

Over de grens Als in de literatuur de landsgrenzen in het

Nederlands taalgebied niet zouden bestaan, zou dat de boekenmarkt en de lezer verrijken. Met het Vice Versa-project stimuleert de Taalunie de uitwisseling tussen Vlaamse en Nederlandse auteurs. Tijdens de Boekenweek, die dit jaar voor de vierde keer zowel in Nederland als in Vlaanderen wordt gevierd, kunnen lezers schrijvers uit het hele taalgebied ontmoeten. De Vlaamse Boekenweek volgt het thema van de Nederlandse Boekenweek. Op 26 maart treden Herman Koch en Connie Palmen samen op tijdens een avondvullend programma in Antwerpen. De CPNB publiceert het laatste nieuws en activiteiten rondom de Vlaamse Boekenweek op haar website.

cpnb.nl; boek.be

FOTO: ANVALEEN LOUWES

Boekenweekessay – bijzondere vrouwen

Naast het Boekenweekgeschenk wordt er sinds 1987 ook een Boekenweekessay uitgegeven. Afgelopen jaren schreven onder anderen Nelleke Noordervliet, Nico Dijkshoorn, Jelle Brandt Corstius, Pieter Steinz en David van Reybrouck het essay. Connie Palmen, grande dame van de Nederlandse literatuur, schrijft dit jaar het essay.

In *De zonde van de vrouw* onderzoekt zij de vraag of een vrouw die zich niet aan de voorgeschreven regels houdt, een grens overschrijdt naar een verboden gebied. Vinden de vrouwen de originaliteit die hen kenmerkt en scheidt van de gemeenschap,

zelf niet ook een zonde waarvoor ze bestraft moeten worden? Aan de hand van de levens van vrouwen als Marilyn Monroe, Marguerite Duras en Jane Bowles probeert Palmen – zou zijzelf ook in het rijtje passen? – in *De zonde van de vrouw* iets meer te begrijpen van het verband tussen originaliteit, roem en zelfdestructie. Palmen debuteerde in 1991 met de roman *De wetten*, die werd bekroond met het Gouden Ezelsoor. Vele titels en bekroningen volgden, waaronder de AKO Literatuurprijs voor *De vriendschap* (1995) en de Libris Literatuur Prijs voor haar meest recente roman, *Jij zegt het* (2016).

Tijdens de Boekenweek is het Boekenweekessay voor € 3,50 verkrijgbaar in de boekwinkel.

Boekenweek Live! en in de klas

- De Boekenweek biedt gelegenheid om scholieren kennis te laten maken met (het oeuvre van) de geschenkauteur en essayist die tijdens de week centraal staan. Met behulp van de educatieve website kunnen docenten de Boekenweek op een leuke manier in de klas brengen. De lesideeën zijn meestal zeer kort (tien minuten) en daarom in te plannen als onderdeel van een willekeurige les. Wie meer tijd heeft, kan de opdrachten uitbreiden of combineren. De website biedt kant en klare inhoud die direct via het smartboard kan worden getoond. Ook is er een handleiding bij de website, met naast een korte introductie van de onderdelen van de site, bij elk onderdeel een praktisch lesidee.
- Tijdens de Boekenweek zal de talkshow Boekenweek Live! voor jongeren rechtstreeks via YouTube en op boekenweek.nl/school worden uitgezonden op 29 maart vanaf 13.00 uur. In de uitzending presenteren scholieren hun creatieve talenten en hun verwerkingsopdrachten aan Boekenweekauteur Herman Koch. Met veel aandacht voor muziek, kunst en andere creativiteit, en boekentips van scholieren aan scholieren. De presentatie is in handen van Arie Boomsma.

boekenweek.nl/school

Gratis met de trein

Traditiegetrouw kunnen reizigers op vertoon van het Boekenweekgeschenk gratis met de trein op de laatste zondag van de Boekenweek (2 april). Geschenkauteur Herman Koch reist mee en ontmoet lezers in de trein. Het Boekenweekgeschenk is geldig voor één persoon, in de tweede klas, in alle binnenlandse treinen van NS en NS International (met uitzondering van de Thalys). Ook in treinen van Arriva, Connexxion, Breng, Syntus en Veolia is het Boekenweekgeschenk geldig. De NS is hoofdsponsor van de Boekenweek.

ns.nl/boekenweek

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Lezen omdat het moet/leuk is

LEESATTITUDE – Nederlandse middelbare scholieren scoren bovengemiddeld goed op leesprestaties, zo blijkt uit onderzoek, maar dat maakt van hen nog geen enthousiaste lezers. De helft leest nooit voor zijn of haar plezier en maar een kleine groep doet het regelmatig. Waar zit hem dat in? Lezers en niet-lezers uit het derde leerjaar vertellen.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Onderzoek

Volgens PISA, een internationaal onderzoek naar de leesvaardigheid van vijftienjarigen, scoren Nederlandse leerlingen bovengemiddeld goed. Uit de cijfers van 2016 blijkt dat Nederland zijn vijftiende plek op de ranglijst van 71 landen heeft behouden. Toch bungelt Nederland helemaal onder aan de ranglijst wat betreft 'leesattitude'.

Die is gemeten aan de hand van antwoorden op vragen als 'Lezen is een van mijn favoriete hobby's' en 'Voor mij is lezen tijdverlies'. Bijna vijftig procent leest dan ook nooit voor zijn of haar plezier, terwijl een veel kleinere groep van twintig procent meer dan dertig minuten per dag leest (oecd, 2016). Meer cijfers en onderzoeksresultaten zijn te vinden op leesmonitor.nu

Okke Wolf (veertien jaar)

Klas: 3 vwo van de Theaterhavo/vwo in Rotterdam

Leest per dag: weinig, alleen tekst op internet

'Ik ben veel meer een kijker dan een lezer. Per week kijk ik drie tot vier films, soms meer. Filmkijken gaat veel vloeiender. In een film zie je de actie, dat is leuker dan erover te lezen. Het gaat mij ook om de beelden, je ziet precies wat de regisseur heeft bedoeld. De *trunk shot* uit *Inglourious Basterds* van Quentin Tarantino bijvoorbeeld, gefilmd vanuit een achterbak van een auto. Dat vind ik fantastisch. Dat kun je wel beschrijven, maar zo iets moet je gewoon zien.

Dat ik weinig lees, ligt niet aan mijn leesvaardigheid. Ik heb weinig moeite met lezen en doe het snel, ook in het Engels. Het is gewoon niet fijn om me op de bladzijden te moeten concentreren. Ik luister ook liever. Alle Harry-Potterboeken heb ik al twee keer helemaal geluisterd, daar krijg ik nooit genoeg van. En ik luister vaak naar *Creepy Bastards*, dat zijn zogenaamd echt gebeurde horrorverhalen. Luisteren gaat haast ongemerkt, omdat je dan ondertussen iets anders kunt doen en niet stil hoeft te zitten. Op de basisschool las ik meer dan nu, ik las elke dag stapels *Donald Ducks*. *Sjakie en de chocoladefabriek* van Roald Dahl was het eerste boek dat ik helemaal alleen heb gelezen in groep drie. Dat duurde lang, maar ik was heel trots dat het lukte. Nu lees ik eigenlijk alleen dingen op mijn telefoon en af en toe een boek voor school. Laatst heb ik een boekverslag gemaakt over *Magnus* van Arjen Lubach. Toen ik er eenmaal in zat, was ik benieuwd hoe het verder zou gaan. Die spanning legt hij er haast ongemerkt in, dat is knap. Arjen Lubach kende ik alleen van tv. Ik heb geprobeerd om het te lezen alsof hij het hardop vertelt, maar dat lukte niet helemaal. Het cynische en sarcastische van *Zondag met Lubach* ontbreekt. Zijn toon is anders, veel serieuzer, maar het is goed geschreven.' ●●●

Feline (veertien jaar)

Klas: 3 havo van het Elde College in Sint-Michielsgestel
Leest per dag: een halfuur (gemiddeld)

‘Per maand lees ik gemiddeld vier boeken, schat ik. Meestal lees ik vooral in de vakantie. Nu heb ik het druk met school en komt het er minder snel van. Tussen het huiswerk door is het makkelijker om mijn telefoon even te pakken dan een boek. Mijn favoriete schrijvers zijn Jill Mansell, J.K. Rowling en Jenny Han. Laatst heb ik ook *De sprookjesverteller* van Antonia Michaelis gelezen, voor de afwisseling. Dat is veel duisterder. Mijn favoriete boek is *Wie is nou normaal?* van Lisa Williamson. Het gaat over een jongen die liever een meisje wil zijn en daar veel problemen mee krijgt op school. Ik had nog nooit een boek gelezen met een transgender als hoofdpersoon, het was heel gaaf gedaan. De schrijfster maakt heel goed duidelijk hoe David en zijn vriend Leo zich voelen. Ik heb het gelezen voor *De Lemniscaatkrant*, sinds de zomer zit ik in de redactie. We schrijven zelf recensies en interviewen schrijvers. Je gaat veel beter nadenken over waarom je een boek leuk vindt en deelt dat met anderen. Ik zou sommige boeken die ik nu voor *De Lemniscaatkrant* lees nooit zelf ontdekt hebben, denk ik.

De meeste van mijn klasgenoten lezen nauwelijks. Op school hoeven we maar één boek per jaar te lezen, best jammer. Waarom ik wel een lezer ben, weet ik niet zo goed. Ik heb het gewoon mijn hele leven gedaan. In groep drie las ik al snel op een hoger AVI-niveau dan de rest, ik heb het altijd leuk gevonden. Misschien heeft het ermee te maken dat mijn moeder ook veel leest. Als ik twijfel over een boek, dan zegt zij altijd: je moet het gewoon proberen. Of het voor school helpt dat ik veel lees, weet ik niet. Ik ben bijvoorbeeld heel slecht in spelling. Als ik een spellingsopdracht moet doen, dan kom ik daar niet uit. Dat ik veel lees verandert daar weinig aan.’ ●●●

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Daisy (vijftien jaar)

Klas: 3 vmbo van het Wolfert Pro in Bergschenhoek
Leest per dag: twee tot drie uur

‘Ik lees ontzettend graag, iedere avond voor ik ga slapen, urenlang. Als ik lees, zie ik alles voor me als in een film. Meestal maak ik er een eigen verhaal van in mijn hoofd. Ik heb een grote fantasie, het is fijn om die te gebruiken als ik lees. Vooral als ik eerst een boek lees en dan een film kijk, merk ik hoeveel verschil daartussen zit. In taal zitten zoveel meer details! Vaak klopt het beeld dat ik van de hoofdpersoon heb gemaakt helemaal niet. Dan stelt de film teleur. Voor school helpt het niet zoveel dat ik veel lees. Voor begrijpend lezen had ik laatst een flinke onvoldoende. Ik sla vaak woorden over, daarom lees ik een boek ook het liefst twee of drie keer. Op de basisschool was ik helemaal geen lezer. Het ging heel erg moeizaam, ik was eind groep 8 maar net AVI-uit. Ik vond lezen superstom. Er was één boek waar ik helemaal weg van was: *Oorlogsgeheimen* van Jacques Vriens. Ik las alleen maar datzelfde boek, steeds opnieuw, en stond niet open voor andere boeken. Pas op de middelbare school ben ik echt gaan lezen. In de mediatheek stond *Het dagboek van een muts*, dat is zo’n leuke serie. Hoe zo’n onopvallend meisje populair wordt, hoe ze een geheime liefde heeft die ook op haar is! Ik heb alle delen gekocht. Nu lees ik het liefst waar-gebeurde verhalen en thrillers. Een vriendin van mijn moeder leende me laatst *Ik was twaalf en fietste naar school* van Sabine Dardenne. Heel spannend. Ik was nieuwsgierig naar wat haar is overkomen, wat er gebeurt in die kelder en hoe zij dat meemaakt. Verder lees ik graag series, zoals *Divergent* en *De IJzerkoningin* en thrillers van Nicci French en Karin Slaughter. Stoppen is moeilijk, vooral nu ik een eigen e-reader heb gekocht. Vaak doe ik het licht weer aan als mijn ouders in bed liggen.’ ●●●

de Bibliotheek op school

Scholen spelen een belangrijke rol in het bevorderen van het leesplezier. De aanpak van de Bibliotheek op school helpt daarbij. Bijna de helft van alle basisscholen heeft zich er al bij aangesloten; steeds meer middelbare scholen volgen. Met de Bibliotheek op school gaat de school een structurele samenwerking aan met de bibliotheek, met als doel het stimuleren van de taalontwikkeling, het bevorderen van leesplezier en het verbeteren van informatie- en mediavaardigheden. Voor het primair onderwijs verscheen de brochure *Overall! de Bibliotheek op school*. Voor het voortgezet onderwijs is er de brochure *Verder met de Bibliotheek op school*, waarin betrokkenen vertellen over hun ervaringen. Docenten van Het Groene Hart Leerpark in Alphen aan de Rijn volgden met het hele team een training in leesbevordering en vertellen hoe zij vervolgens samen een plan maakten voor een vakoverstijgende lesaanpak. Docent Vera Kampers vertelt hoe Lezen voor de Lijst succesvol wordt ingezet in de onderbouwklassen van het Goois Lyceum in Bussum om leerlingen te helpen bij het samenstellen van een leesprofiel. De school ontwikkelde onder meer een bingospel dat helpt bij het kiezen van het juiste boek. [A7] debibliotheekopschool.nl; pro.debibliotheekopschool.nl/toolkit

De Lemniscaatkrant is terug

De Lemniscaatkrant, de jeugdboekenkrant van uitgeverij Lemniscaat, is terug. Vanaf 1987 werd de krant met interviews, recensies, boekentips en puzzels vijftientig jaar lang verspreid onder abonnees. De redactie bleek een kweekvijver, waar onder anderen (oud-)medewerkers aan tijdschrift *Lezen* Bas Maliepaard (*Trouw*), Thomas de Veen (*NRC Handelsblad*) en Joukje Akveld (*Het Parool*) hun eerste schreden in de journalistiek zetten. Na de verschijning van het honderdste nummer hield de krant op te bestaan. Vorig jaar kwam uitgever Jean-Christophe Boele van Hensbroek terug op dit besluit. In het nulnummer presenteert de nieuwe redactie zich (veel meisjes, nog geen jongens). Zij bespreken nieuwe boeken, gingen op bezoek bij Rindert Kromhout om te praten over *Een Mann* en spraken met debutante Esther Sprikkelman over *Bijenvader*. Ook de Lemniscaatjes zijn terug, de rubriek waarin lezers op zoek gaan naar het oneindigheidsteken – het logo van de uitgeverij dat je overal in het wild kunt tegenkomen. Redacteur Anne vond er één in haar wiskundeboek, redacteur Feline spotte ze als kerstversiering op straat. Het nulnummer is deze winter gratis verspreid via boekhandels, scholen, bibliotheken, pers en oud-leden; abonneren op komende nummers kan vanaf € 9,50 per jaar. [A7] Voor de verschillende abonnementen en verdere informatie, zie lemniscaatkrant.nl

Frida

Sébastien Perez en Benjamin Lacombe brengen in *Frida* een indrukwekkend eerbetoon aan de Mexicaanse schilder Frida Kahlo (1907-1954). Het met zachte zijde beklede boek begint in Casa Azul, het huis waarin Kahlo werd geboren, vlak na de noodlottige dag waarop ze bij een busongeluk is doorboord met een ijzeren staaf. Uit het lichaam van de kreupel geworden Frida ontsnappen vlinders, die de geboorte van haar kunstenaarschap symboliseren. In caleidoscopische doorkijkjes, die de tekeningen steeds een ander aanzicht geven, nemen de makers je mee langs de grote thema's uit haar leven: het ongeluk, de geneeskunde, dieren, het moederschap en de dood. 'Frida is complex,' schrijft de Franse illustrator Benjamin Lecombe in zijn nawoord. 'Haar zelfportretten bevatten meer betekenislagen dan je op het eerste gezicht zou denken. Niets is anekdotisch, alles is doordrongen van een "fridische" symboliek, antieke mythologieën en Mexicaans volksgeloof.' De poëtische impressies in de begeleidende tekst zijn pittig, maar de tekeningen bieden een adembenemend kijkje in het leven van een iconisch geworden vrouw, die haar lijden tot kunst heeft verheven. [A7]

Frida, Sébastien Perez & Benjamin Lacombe. Clavis, € 47,50 (11+)

Het raadsel in het theater

De evolutieleer op een dadaïstische manier te lijf gaan – dat beoogt toneelgezelschap Dood Paard in *Het raadsel van alles wat leeft* (11+). De voorstelling naar het met dubbel goud bekroonde non-fictie boek van Jan Paul Schutten en Floor Rieder (ill.) gaat op 21 maart in première in Frascati in Amsterdam. In het experimentele stuk komen allerlei filosofische en praktische vragen aan bod, zoals: Hoe lang scharrelen mensen al op de aarde en zijn bacteriën hier niet al veel langer? Wat is leven precies, hoe is het ontstaan, hoe planten levende dingen zich voort en waarom gaat alles wat leeft ook dood? ‘In een “Wunderkammer” vol rariteiten, opgezette beesten en embryo’s op sterk water ontmoet een pantoffeldiertje een hert met een enorm gewei; leggen we aan de hand van letterpasta uit hoe DNA en RNA werkt; en doen we een experiment, waarbij we zien dat een natuurspons, nadat je hem op verschillende manieren hebt proberen te vernietigen, zich telkens weer herstelt,’ beloven de makers. *Het raadsel van alles wat leeft* wordt gespeeld door Manja Topper, Wessel Schrik en Michael Yallop. [A7] *Het raadsel van alles wat leeft* van Dood Paard reist tot en met 12 mei langs verschillende theaters, doodpaard.nl (11+)

ILLUSTRATIE FLOOR RIEDER

De Jonge Jury

De Jonge Jury is dit schooljaar later van start gegaan dan gebruikelijk. Sinds januari is de stembus geopend en kunnen leerlingen uit de onderbouw stemmen op een lange lijst boeken uit het voorafgaande schooljaar. Dit jaar wordt er gewerkt met elf leestips. Tien titels werden gekozen door leden van het Jonge Jury Boekengenootschap: *Cyberboy* van Tanja de Jonge, *Olé* van Elisa van Spronsen, *Free run* van Annemarie Bon, *Kapot* van Carry Slee, *Toegang geweigerd* van Danny De Vos, *2C* van Mirjam Mous, *Bloedbroeders* van Helen Vreeswijk, *Schuld* van Mel Wallis de Vries, *Grensgangers* van Aline Sax en *Ik zie je tussen de wolken* van Maren Stoffels. *Haaieneiland* van Rob Ruggenberg is in de lijst opgenomen als elfde leestip.

Stemmen voor de Jonge Jury kan nog tot en met 1 mei. Tijdens de Dag van de Jonge Jury op 7 juni 2017 in TivoliVredenburg Utrecht wordt de prijswinnaar bekendgemaakt. De Dag van de Jonge Jury heeft een festivalkarakter. Er zijn optredens, signeersessies, er is een literaire kermis en er zijn kleine workshops rond lezen. [A7] jongejury.nl

jongejury.nl

Annie M.G. Schmidtlezing 2017

Op woensdag 10 mei verzorgt Rindert Kromhout in het Kinderboekenmuseum in Den Haag de Annie M.G. Schmidtlezing 2017, getiteld *De rattenvanger van Weesp*. Het wordt een politiek getint betoog, belooft de schrijver.

Kromhout: ‘Achter wie moet je aanlopen in deze politiek roerige tijden? Achter de rattenvanger van Weesp. Dat ben ik. Maar ik niet alleen natuurlijk, dat zijn alle cultuurmakers. In *Soldaten huilen niet* verwijs ik daar al naar: “Europa is geweldig, met al zijn schrijvers en schilders en componisten. Die zouden de mensen achterna moeten lopen, dat zouden de echte leiders moeten zijn. Lees! Luister! Kijk! En je zult veel beter begrijpen waarom andere mensen doen en denken zoals ze doen en denken.” Dat geldt in deze snel veranderende, onoverzichtelijke samenleving meer dan ooit. Ik geloof er heilig in dat je kinderen middels cultuur kunt laten ontdekken wie de ander is. Laat ze kennismaken met elkaar, om te voorkomen dat ze later met kwaai koppen tegenover elkaar komen te staan. Cultuur zou een hoofdvak moeten zijn op scholen, de politiek zou veel meer moeten investeren. En als de politiek het laat afweten – dan moeten wij het zelf doen.’ [A7] lezen.nl

Kaarten voor de Annie M.G. Schmidtlezing zijn verkrijgbaar via kinderboekenmuseum.nl

Affichebeeld van het Ibbv International Congress 2016 in Nieuw-Zeeland

Kinderboeken voor een betere wereldorde

Al sinds 1953 draagt de 'International Board on Books for Young people' in Nederland bij aan het slaan van internationale bruggen. Nederlands IBBY-secretaris Toin Duijx vertelt over het belang daarvan.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

'Bruggen bouwen. Dat is hét uitgangspunt van IBBY,' stelt Toin Duijx nadrukkelijk. 'Bruggen bouwen door kinderen waar ook ter wereld kennis van elkaar en elkaars cultuur te laten nemen via het goede kinderboek.' Duijx kan het weten. Ingewijden van IBBY, dat staat voor International Board on Books for Young people, noemen hem niet voor niets 'Mister IBBY': naast zijn reguliere baan als onderwijscoördinator aan de opleiding Pedagogische Wetenschappen (Universiteit Leiden) is hij sinds 1983 secretaris en penningmeester van het zeskoppige bestuur van de Nederlandse IBBY-sectie, volgens het motto 'vrije tijd is IBBY-tijd'.

Wederzijds begrip

Die Nederlandse sectie bestaat al sinds de oprichting van IBBY in 1953 door Jella Lepman. Deze Duits-Joodse journaliste initieerde in 1946 – gesteund door de Amerikaanse bezettingsautoriteiten – een internationale kinderboekententoonstelling in München, met als doel de vele verweesde (zwerf)kinderen in Duitsland een kans op scholing te geven en daarmee een toekomst. De tentoonstelling was een groot succes en leidde in 1949 tot het oprichten van de nu vermaarde Internationale Jugendbibliothek in München. Geïnspireerd door onder anderen Lepmans goede vriend Erich Kästner (pacifist, pleitbezorger van het recht op lezen voor iedereen, journalist en schrijver van *Emil und die Detektive*) ontstond vervolgens het idee van een internationaal kinderboekencongres. Daaruit groeide een netwerk van mensen die geloven dat de jeugd de toekomst heeft en kinderboeken cruciaal zijn voor het wereldwijd bewerkstelligen van meer wederzijds begrip. Inmiddels telt IBBY zo'n vijfenzeventig landen met een eigen sectie.

'IBBY-Nederland,' vertelt Duijx, 'is altijd trouw gebleven aan dat oorspronkelijke uitgangspunt. We initiëren of steunen alleen projecten die heel duidelijk dat doel dienen van internationaal bruggen bouwen. In arme IBBY-landen doen we daarom meer dan in Nederland, dat qua leesbevordering en boekenverspreiding uitermate goed georganiseerd is. Voorwaarde is wel dat we daar mensen kennen, zodat we zeker weten dat de gelden goed gebruikt worden.'

Boekenboten en boekenkisten

Over de talloze uiteenlopende projecten waaraan IBBY-Nederland door de jaren heeft bijgedragen, zou Duijx een boek kunnen schrijven. Ze variëren van het ondersteunen van boekenboten die naar de afgelegen binnenlanden van Suriname varen, tot het

opzetten van voorleesworkshops voor tienermoeders in Nicaraguaanse gevangenissen, tot het door The Portable Library Project uit Thailand geïnspireerde ‘boekenkist-project’, waarbij Nederlandse tekstloze prentenboeken inclusief lessuggesties langs alle bibliotheken in Letland reisden en ook scholen uit Nederland en Letland aan elkaar gekoppeld werden.

‘Maar hét grote project waar we trots op zijn,’ zegt Duijx, ‘is het kinderboekencentrum in Riga. Na eerst te zijn gaan kijken – heel koud was het – hebben we samen met de Letse staatsbibliotheek de vakcollectie samengesteld en het centrum ingericht. Door fondsenwerving hadden we Ikea Zweden zover gekregen meubels voor de halve prijs te leveren. Philips zorgde voor computers. Verder werden ook nog subsidies toegekend door Het Prins Bernard Cultuurfonds en het Prins Claus Fonds. Inmiddels groeit en bloeit het bibliotheekwezen in Letland en is er volop aandacht voor jeugdliteratuur. Ik durf zelfs te beweren dat de kinderjury daar nu beter is georganiseerd dan bij ons, met meer aandacht voor het ontwikkelen van literaire competenties.’

Geen liefdadigheidsorganisatie

Duijx benadrukt wel dat de meeste projecten van IBBY-Nederland kleinschalig zijn. ‘We proberen vooral IBBY-landen met een slechte literaire infrastructuur vooruit te helpen,’ licht hij toe. ‘Als de basis is gelegd, moet zo’n land die naar eigen inzicht uitbouwen. Uiteindelijk doen de Nederlandse IBBY-medewerkers alles vrijwillig. In Duitsland en Vlaanderen is dat anders. Daar is IBBY onderdeel van bestaande leesbevorderende instanties en zijn er enkele betaalde krachten. Maar,’ lacht Duijx optimistisch, ‘we houden stand – ook financieel. Belangrijk, want IBBY is geen liefdadigheidsorganisatie. We tellen ruim driehonderd gulle donateurs, onze vrienden-van-IBBY. Daarnaast prijzen we ons gelukkig met de subsidie van het Nederlands Letterenfonds. Daarmee kunnen we in ieder geval aan de internationale contributie-verplichting voldoen. Uit die subsidiepot betalen we overigens ook de *fees* voor de voordrachten van de Hans Christian Andersen Awards en onze reiskosten voor het tweejaarlijkse internationale IBBY-congres.’

Eerste Europese Conferentie

Naast het internationale congres zijn er ook regionale bijeenkomsten. Zo vindt op 6 april – tijdens de Bologna Children’s Book Fair, de allereerste Europese IBBY-conferentie plaats. ‘De *executive committee* in Basel koesterde die wens al lang,’ vertelt Duijx. ‘En al is Bologna in die periode een erg dure verblijfplaats, gezien het thema – *Bridging worlds: reaching out to young refugees with books and stories* – is het goed dat het congres er komt.’

Duijx vervolgt: ‘Die conferenties zijn uitermate belangrijk. Het is dé ontmoetingsplek om inspiratie en kennis op te doen. Minder draagkrachtige IBBY-secties tonen ons bijvoorbeeld hoe je met weinig middelen veel kan bereiken. Er zijn bovendien projecten die we van elkaar overnemen. Zo heeft IBBY-Italië met *Silent Books. From the World to Lampedusa and Back* een enorme spin-off tot gevolg gehad. Het wereldwijd verzamelen van tekstloze prentenboeken om taalbarrières voor vluchtelingenkinderen weg te nemen, is natuurlijk zeer effectief. Een soortgelijk, recent initiatief is de voor Arabisch sprekende vluchtelingenkinderen samengestelde bundel *Een boek voor jou* van Marit Törnqvist, met bijdragen van Nederlandse auteurs en illustratoren. Het doel is kinderen in Nederlandse asielzoekerscentra in hun eigen taal welkom te heten en tegelijkertijd kennis te laten maken met het land waar ze verblijven. In januari zijn er vijfduizend exemplaren verspreid. Het ondersteunen van dat soort projecten typeert IBBY-Nederland.’ En wat de opdracht voor de toekomst is? Duijx verwijst naar een citaat van IBBY-president Wally De Doncker, waarin het antwoord ligt besloten: ‘*To be literate, to be able to read and write, is to possess a kind of power. The history of literacy is in part the story of democracy.*’ ...

FOTO: ANNEMARIE TERHELL

Het doel van de International Board on Books for Young people is het bevorderen van internationaal begrip en humaniteit via kinderboeken van hoge kwaliteit. Daartoe worden wereldwijd tal van leesbevorderende projecten en congressen georganiseerd. Daarnaast is IBBY verantwoordelijk voor de Hans Christian Andersen Award (ook wel ‘kleine Nobelprijs’ genoemd), de Asahi Reading Promotion Award voor een specifiek kinderboekenproject en de selectie van de Honour List, waarbij titels van over de hele wereld op beurzen, congressen en tentoonstellingen circuleren.

ibby.org; ibby-nederland.nl

Paaz in het theater

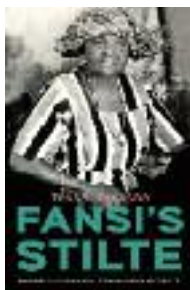
Solo Stories maakt voorstellingen gebaseerd op persoonlijke, waargebeurde verhalen. Dit voorjaar toert *Paaz* langs de Nederlandse theaters, naar de gelijknamige succesroman van Myrthe van der Meer (op de foto rechts). *Paaz* is het verhaal van Emma, die van de ene op de andere dag wordt opgenomen in een psychiatrische kliniek. Een vergissing, denkt Emma zelf. Ze heeft een leuke baan, een lieve vriend – dat ze dood wil kan toch nauwelijks een probleem zijn. Gaandeweg komt Emma erachter dat haar opname niet zomaar is. Haar zoektocht naar de uitgang is in de eerste plaats een zoektocht naar zichzelf. Cabaretière, actrice, presentatrice en radio-dj Yora Rienstra kruipt in dit solotoneelstuk in de huid van Emma. Met de humor die haar cabaretvoorstellingen typeert biedt ze tegenwicht aan de donkere kant van de psychiatrie. *Paaz* reist tot en met 26 april door het land. De voorstelling is al op verschillende plekken uitverkocht. [JA]

solostories.nl

De Inktap 2017

Het hout (Jeroen Brouwers; ECI Literatuurprijs), *Jij zegt het* (Connie Palmen, Libris Literatuurprijs), *Malva* (Hagar Peeters, Fintro Literatuurprijs) en *Fansi's stilte* (Tessa Leuwsha, Caribische nominatie) zijn de vier titels die dit jaar meedingen naar De Inktap. De Inktap is een literaire prijs die jongeren confronteert met actuele, recent bekroonde literatuur uit het Nederlands taalgebied. Nadat de officiële jury's zich hebben uitgesproken is het laatste woord aan de jongeren. Leerlingen uit Nederland, Vlaanderen, Suriname, Curaçao en Aruba kunnen meedoen in schoolverband en vormen zo gezamenlijk de jury die uiteindelijk bepaalt welke van de vier genomineerde titels de prijs wint. De prijsuitreiking van De Inktap 2017 vindt plaats tijdens de slotmanifestatie op 15 maart in de Singel te Antwerpen. Daar krijgen de juryleden de kans met de genomineerde schrijvers in gesprek te gaan. Aan het eind van de dag wordt het juryrapport voorgelezen en De Inktap uitgereikt. [JA] inktaap.org

inktaap.org

Paul Auster opent Passa Porta Festival

Het tweejaarlijkse Passa Porta Festival, georganiseerd door het gelijknamige literatuurhuis in Brussel, is het belangrijkste internationale literatuurfestival van België. Met interviews, debatten, voorleessessies en presentaties op twintig verschillende locaties in de stad (waaronder theaters, café's en boekhandels) wordt de literatuur gevierd. Een thema is er dit jaar niet, wel is er sprake van een rode draad in de programmering, aldus de organisatie op haar website: 'het nemen van risico's in onze zo door twijfel geplaagde tijd'. Op 24 maart wordt het festival geopend door de Amerikaanse schrijver Paul Auster, bekend van romans als *Maanpaleis* en *Leviathan*. Auster gaat in gesprek met schrijver en VRT-journaliste Annelies Beck, onder meer over zijn nieuwe roman *4 3 2 1*. Daarnaast zijn er optredens van zo'n tachtig schrijvers uit binnen- en buitenland, onder wie Connie Palmen en Herman Koch die op zondag 26 maart het afsluitende programmaonderdeel verzorgen. [JA]

passaporta.be

Verhalenbundel over Nederland nú

De verhalenbundel *Als dit zo doorgaat* is een initiatief van schrijver Auke Hulst. Hulst besloot collega's uit te nodigen een verhaal te schrijven dat reflecteert op de huidige maatschappelijke situatie, onder het motto: *Let's make literature great again, with the best words!* 'Er zijn momenten dat je als mens niet meer op je handen mag zitten,' stelt Hulst in een persbericht van zijn uitgeverij AmbolAnthos. 'Nu zowel nationaal als internationaal de democratische, liberale rechtsorde in zwaar weer verkeert, is het van belang dat we allemaal stilstaan bij de vraag: welke wereld zijn we aan het maken?' De bundel, die enkele dagen geleden in aanloop naar de tweede Kamerverkiezingen verscheen, bevat bijdragen van onder anderen A.F.Th. van der Heijden, Jan van Mersbergen, Wytse Versteeg, Nelleke Noordervliet, Mohammed Benzakour, Walter van den Berg, Gustaaf Peek, Rob van Essen en Ivo Victoria. De uitgeverij maakt het boek zonder winst oogmerk. Wordt er toch winst gemaakt, dan wordt die geschonken aan een goed doel. [JA]

Als dit zo doorgaat, samengesteld door Auke Hulst. AmbolAnthos, circa € 17,50

FOTO LENNY OOSTERWIJK

YALFest groeit

Na het succes van het YALFest vorig voorjaar wordt 23 april opnieuw een groot feest rond young adult-literatuur gehouden. De organisatie is weer in handen van de uitgeverijen Blossom Books en Best of YA, maar dit keer sluiten ook HarperCollins Holland, Young & Awesome en Q zich aan. De locatie – vorig jaar de Winkel van Sinkel in Utrecht – is verplaatst naar Studio's Aalsmeer waar plaats is voor zevenhonderd bezoekers. Vorig jaar was het feest, met ruimte voor vierhonderd mensen, snel uitverkocht.

Er zijn acht auteurs uitgenodigd, allemaal uit het buitenland: Veronica Rossi, Megan Shepherd, David Arnold, Donna Freitas, Victor Dixen, Gena Showalter, Lesley Livingston en Amy Ewing. Er worden masterclasses gegeven over vormgeven en leren recenseren. Verder zijn er Q&A's met de auteurs, signeersessies en 's avonds is er een cocktailparty waarvoor een beperkt aantal kaarten beschikbaar is. Gezien de populariteit van het event is de kans groot dat het feest bij het verschijnen van dit nummer is uitverkocht. [JA]

yalfest.nl

FOTO'S KEVIN OUDSHOORN

Boekenweek in de klas

Daan Beeke (Stichting Lezen): 'Traditiegetrouw wordt er in het onderwijs veel aandacht besteed aan de Boekenweek. Stichting Lezen maakt sinds jaar en dag lessuggesties waarmee docenten het thema en de auteur van het Boekenweekgeschenk bij hun leerlingen kunnen introduceren. Dit jaar staat onder meer een kort verhaal centraal van Herman Koch, schrijver van het geschenk. *Een korte geschiedenis van het bedrog* bevat typische kochiaanse elementen, zoals een onbetrouwbaar vertelperspectief, en vormt zo een mooie inleiding op zijn werk. Dankzij de beperkte lengte is het verhaal zeer geschikt voor behandeling in de klas. Een pdf is gratis te downloaden op de Boekenweeksite. Daar staat ook een link naar een luisterversie van het verhaal, voorgelezen door Koch zelf. Daarnaast is er een aanstekelijk vlog gemaakt door boekenvlogger Jörgen Apperloo, docent Nederlands te Lisse, die Koch à la John Green voorstelt aan de kijker. Wat betreft de lessuggesties zelf: in 2015 is er ter gelegenheid van Nederland Leest een lessenreeks ontwikkeld rond korte verhalen. Die is goed bruikbaar bij *Een korte geschiedenis van het bedrog*.' [JA] lezen.nl

Boekenweek.nl/school

Kleur geven aan de banale werkelijk- heid

FOTO LONA AALDERS

Bibi Dumon Tak schrijft non-fictie die leest als een goed verhaal. Met haar persoonlijke vertelwijze heeft ze het genre opnieuw gedefinieerd.

DOOR JOUKJE AKVELD

Hij wordt nergens bij naam genoemd, maar dat de presentator die in *Het heel grote vogelboek* met smaak een houtsnip verorbert en een rel veroorzaakte die tot Kamervragen leidde Matthijs van Nieuwkerk is, is niet moeilijk te achterhalen. ‘Mmmm, het is zó mals, en zó wild ook,’ laat Bibi Dumon Tak hem uitroepen. En dat terwijl het in ons land verboden is op het zachtvaardige vogeltje te jagen. Dumon Tak: ‘Mensen die het zagen konden wel janken.’

Je zou *Het heel grote vogelboek* dat deze maand bij uitgeverij Lannoo verschijnt haar meest uitgesproken boek kunnen noemen. Ook plezierjagers (‘een regelrechte aanslag’), lamlendige politici (‘De regering? Die doet natuurlijk niets.’) en de mens in het algemeen (‘Of sommige mensen gek zijn, vragen wij ons weleens af.’) krijgen een veeg uit de pan. En dat van de schrijfster die geroemd wordt om de zorgvuldige wijze waarop ze stellingname vermijdt. Of het nu koeien in een slachthuis zijn (*Het koeienboek*), proefdieren in een laboratorium (*Laika tussen de sterren*) of paarden die het slagveld op worden gejaagd (*Oorlogsdieren*), Dumon Tak beschrijft, portretteert, toont – maar oordeelt niet. Ze is de gepassioneerde non-fictieschrijfster die dieren liefdevol voor het voetlicht brengt, zonder de mensen die vaak zo onnadenkend met ze omspringen te verwerpen. Tot dit nieuwste vogelboek.

Is het omdat ze lijstduwster is geworden van de Partij voor de Dieren? Of vraagt deze tijd gewoon om een radicaler soort journalistiek – en dus óók non-fictie – zoals *Vrij Nederland*-hoofdredacteur Ward Wijndelts onlangs nog in een interview met *Het Parool* betoogde? Want een gedegen enerzijds-anderzijdsverhaal is natuurlijk prachtig verantwoord, maar een onderwerp zet je pas écht op de kaart met een goed onderbouwd standpunt. Méér activisme in de journalistiek, dus.

Voortreffelijke stijl

Niet dat Dumon Tak zich nu ontpopt als rabiate dierenactivist. Haar kinderversie van Cornelis Nozemans *Nederlandsche vogelen*, het door Christiaan Sepp rijk geïllustreerde standaardwerk uit de achttiende eeuw, staat in de eerste plaats vol met het soort fijne, humoristische zinnetje dat haar eerder vier Zilveren Griffels en in 2012 Goud bezorgde. Bij Dumon Tak is een winterkoninkje niet zomaar een onopvallend vogeltje, maar ‘bruin als een broodje, bovenop wat gelakter dan onderop, en klein als een kruimel.’ Haar middelste zaagbek is zelfs niet minder dan een ‘golden boy’, een ‘style devil’ die ‘alle fashionista’s doet kwijlen’. Achteloos slingert ze er een nieuw term in: deze glamour-eend is een ‘yud’, een ‘Young Urban Duck’.

Die achteloosheid is schijn. Aan haar soepele zinnen gaat veel denk- en schaaftwerk vooraf, vertelt Dumon Tak in *Het boekenboek* van Mirjam Noorduijn en Veerle Vanden Bosch: ‘Ik kan uren puzzelen om een woord van één lettergreep te vinden als dat nog ontbreekt.’ Haar gepuzzel leidt tot een stijl die vaak als poëtisch is bestempeld. ‘Bij Bibi draait het om de mooie zinnen, poëzie is het eigenlijk,’ zei haar partner Jan Paul Schutten eens in *Vrij Nederland*. Schutten schrijft net als Dumon Tak non-fictie voor kinderen, maar beschouwt zich meer als een man van de bizarre feitjes. ‘Bibi zet de feiten om in schoonheid, ik zie de schoonheid in de feiten,’ constateerde hij in *WRC*.

Banale werkelijkheid

Bibi Dumon Tak (1964) maakte haar entree in de kinderboekenwereld in 2001. Goed bevriend met schrijver Edward van de Vendel belandde ze aan tafel met diens redacteur die ze toevertrouwde graag een boek over koeien te willen schrijven. *Het koeienboek* werd haar debuut dat direct werd onderscheiden met een Zilveren Griffel. Sindsdien wordt Dumon Tak beschouwd als een van Nederlands belangrijkste non-fictie-auteurs die het genre voor kinderen van nieuw elan heeft voorzien. Met haar verhalen de stijl sloeg ze een nieuwe weg in. Haar aanpak was grondig en gedegen, maar óók verrassend: ze informeerde niet alleen, ze vervóórde. Haar bevlogen vertelwijze leidde de lezer naar de Hollandse polder waar die tot zijn eigen verrassing ontdekte dat hij zich interesseerde voor een dier dat hij niet eerder zag staan: de koe. Sindsdien zijn vrijwel al haar boeken terug te voeren op de werkelijkheid. Ze heeft verhalen van anderen nodig om te kunnen schrijven, zei ze daarover in *Het Parool*. ‘Het klinkt gratuit, maar het idee dat wat ik schrijf echt gebeurd is maakt het voor mij waarachtiger. De werkelijkheid is soms zo banaal, dat verzin je niet.’

Invloed

Al vormt de werkelijkheid de basis, uiteindelijk kleurt Dumon Tak die in op haar eigen verbeeldingsrijke manier. Haar werk doet denken aan dat van schrijver-bioloog Midas Dekkers, waarin dwars door alle prikkelend gepresenteerde informatie de persoonlijkheid van de auteur klinkt. Bij Dumon Tak zit die eigenheid behalve in de stijl ook in de vorm. Haar oeuvre reikt van ‘studeerkamerboeken’ met karaktervolle dierenportretten tot journalistieke reportages waarin ze ook zichzelf opvoert. In die eerste boeken is ze de gepassioneerde verteller, in de tweede de aandachtig registrerende toeschouwer. In haar vogelgids voegt ze daar een nieuwe vorm aan toe: daarin gaat ze in gesprek met de oorspronkelijke negentiende-eeuwse makers van het boek. Op geestige wijze zet ze de kennis van toen tegenover die van nu en leert kinderen en passant hoe wetenschap altijd in beweging is.

Schrijven zoals Jonathan Safran Foer in zijn spraakmakende boek *Eating Animals* over de bio-industrie, dat is wat ze zou willen, bekent ze in *Het boekenboek*. Met ‘de durf om jezelf centraal te stellen – zodanig dat je de lezer voorgoed beïnvloedt’. Aan die durf ontbreekt het haar, zegt ze. Maar Dumon Tak onderschat zichzelf. In *Het heel grote vogelboek* mag ze dan voor het eerst zo kritisch van zich laten horen, de invloed van haar boeken reikt al veel langer, veel verder dan ze zelf denkt. ●●●

UIT: *Het heel grote vogelboek*

Een selectie uit het werk

- 2001 *Het koeienboek*
(Zilveren Griffel)
- 2006 *Bibi's bijzondere beestenboek*
(Zilveren Griffel)
- 2006 *Laika tussen de sterren*
(Kinderboekenweekgeschenk)
- 2009 *Fiet wil Rennen*
(Zilveren Griffel, Prentenboek van het Jaar)
- 2009 *Soldaat Wojtek*
- 2009 *Oorlogsdieren*
- 2010 *Latino King*
- 2011 *Winterdieren* (Gouden Griffel)
- 2013 *Wolfskwint*
- 2014 *We gingen achter hamsters aan*
- 2016 *Siens hemel*
- 2017 *Het heel grote vogelboek*

DE TROOST VAN ANDERMANS GETOB

Bas Hoeflaak is niet alleen een bekend acteur en cabaretier, hij is – of was, tot hij vader werd – ook een lezer.

DOOR EVA GERRITS

‘Gisteravond keek ik voor dit interview nog even in mijn e-reader en boekenkast – die dreigt te worden afgedankt, wie heeft er tegenwoordig nog een boekenkast? Eigenlijk heel raar, dat je constateert: boeken verdwijnen gewoon – en ik moet zeggen, ik heb altijd veel gelezen, tot de kinderen kwamen. De oudste is bijna vier, de jongste anderhalf. Nu val ik bij een boek in slaap. *De laatkomer* van Dimitri Verhulst is het meest recente dat ik heb gelezen. Grappig ja, maar dementie veinzen om aan je huwelijk te ontsnappen, dat is toch wel het laatste wat ik zou willen.’

Plastic tasje

‘Ik ben een groot fan van Gerard Reve. Zo geestig en wát een schitterend taalgebruik. Toen ik nog op de Kleinkunstacademie zat, las ik alles van hem. Dat is, even denken, nog maar kort geleden voelt het... twintig jaar terug! Jezus. Nou ja, dat toberige, hoe gedachtes kunnen gaan, die binnenwereld. Ik was een behoorlijke topper en onzeker, vroeg me af of ik wel goed bezig was, zag constant beren op de weg. Bij Reve is dat ook vaak aan de hand. Die herkenning biedt troost. *Oud en eenzaam* vond ik geniaal. De beelden heb ik nog in mijn hoofd:

zo’n man die met een plastic tasje vol boodschappen – meegenomen voor het geval passanten denken, wat doet die vent daar – een berg vol haarspeldbocht oploopt, een brommer hoort en daar allemaal fantasieën bij krijgt, over wat voor jongen dat is.

Van Houellebecq heb ik bijna alles gelezen. Die gemankeerde personages, daar heb ik wat mee. Het heeft ook iets éérlijks, net als bij Reve. Onbeschaamd. En Arnon Grunberg las ik veel. Ik houd blijkbaar van dat donkere. Hij schrijft killer, genadelozer, misschien wel intelligenter ook dan Houellebecq en Reve; hun boeken zitten vol mededogen. Het lijkt ook geen tobben, hij beschrijft een werkelijkheid, kantelt die en laat dan de pure verrotting van binnen zien. Ik zou het niet snel herlezen.’

Welk boek was voor jou levensveranderend?

‘Dan denk ik aan *Van de schoonheid en de troost* van Wim Kayzer. Grootheden in hun vakgebied – een hersenchirurg, kunstenaar, wetenschapper, filosoof, musicus – geven antwoord op vragen als: wat valt er over schoonheid nog te beweren; wat maakt jouw leven de moeite waard; welke herinneringen en verwachtingen zijn groter dan je verdriet? De een schrijft een hele brief aan zijn vader, een ander heeft het over zijn kinderen. Naar aanleiding van dat boek heb ik eens een heel stuk geschreven voor een Droog Brood-voorstelling. Het is zo’n boek waarmee je jaren vooruit kunt.’

1973 Geboren in Haarlem | 1999 afgestudeerd Kleinkunstacademie
 | 1999 *Heerlijk duurt het langst*, musical | 2000-2016 Droog Brood,
 cabaretduo (winnaars Amsterdams Kleinkunstfestival; nominaties
 Neerlands Hoop en Poelifinario) | 2011 *Comedy Live* (BNN) |
 2013-2015 *Sluipschutters* (BNN) | 2016 *Studio Snugger* (NPO Zapp);
Adios Amigos, bioscoopfilm; *Snorro*, theatervoorstelling

Welk personage zou je het liefst willen zijn?

‘Dat klinkt een beetje kinderlijk. Mijn vader las me voor – en viel dan ook altijd in slaap – uit Pietje Puk. Die wilde ik wel zijn, postbode in een dorpje, de politieagent daar heette geloof ik Heterdaad. En Nils Holgersson, op zo’n vogel, lekker vliegen. En de dwergjes, of waren het kabouterijtjes, van Tuil. Tegenwoordig zou ik het niet weten. Wel wie ik níét wil zijn: een personage van Grunberg. Dat gewetenloze, voor anderen misschien bevrijdend, daar kan ik me niet in verplaatsen. Dan ben ik liever mezelf, het getob is inmiddels toch een stuk minder. Gelukkig. Wat een gezeik was dat zeg, godsamme.’

Om welk boek heb je gehuild?

‘*De avonden*! Het enige boek waarbij ik dat had. Eerst dat rare leven, en die ouders, die kléinheid. Doe maar normaal dan doe je al gek genoeg – ik heb een goeie jeugd gehad hoor, maar die zin ken ik ook goed. Je voelt de haat jegens hen, jegens zijn vader vooral, aan het eind somt-ie nog wat van hun tekortkomingen op en dan: “Zie hen in hun goedheid.” Dat zag ik totaal niet aankomen. De schoonheid van dat boek kon ik toen niet goed bevatten, toch schoot ik vol. Die vergeefse liefde die nooit tot bloei kwam, de vergeving, “Het is gezien,” mompelde hij, “het is niet onopgemerkt gebleven.” Het is toch de kunst dingen als eenzaamheid en liefde te benoemen zonder dat het cliché wordt. Een kunstenaar, regisseur, schrijver moet vooral oprecht zijn, denk ik.’

Welke boeken hadden niet geschreven mogen worden?

‘Hm, moeilijk. Vrijheid van meningsuiting is een groot goed, zelfs *Mein Kampf* hoeft wat mij betreft niet te worden ver-

boden. Dan kom ik eerder uit op de Bijbel, de Koran; in elk geval religieuze, dogmatische geschriften die mensen ook nog eens letterlijk gaan interpreteren. Dat het zus móét en niet zo. Leven en laten leven, toch? Dat klinkt misschien romantisch maar het wordt steeds relevanter. We leven in een rare tijd. Ik kan bijvoorbeeld niet inschatten wat het betekent dat iemand als Trump president is geworden. Dan ben je blij dat je hier woont. Vooralsnog tenminste.’

Met welk personage zou je het liefst het bed in duiken?

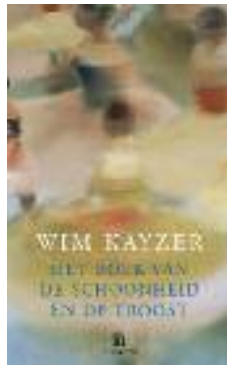
‘Met die boeken van Giphart, daar heb je het wel mee, zeker als jongere, dat je daar opgewonden van raakt en denkt, ha lekker ja. Maar een personage... Leuke vraag trouwens, je staat daar niet zo bij stil als je een boek leest. Misschien heeft het nu ook te maken met de kinderen, dat je jezelf niet wil verliezen, dat dat niet gaat. Maar, nog even over die toberigheid bij Reve en dat iemand in zijn hoofd ook met allemaal seksuele fantasieën bezig is, dat herken ik dus heel erg. Een combinatie van banale geiligheid en onbereikbare liefde. En dat je het allemaal zelf kunt verzinnen, in je hoofd, het land waar alles kan en mag.’

Wie mag jouw biografie schrijven?

‘Peter van de Witte, mijn Droog Brood-partner, kent mij het beste en hij heeft het talent om te schrijven. Ik heb, onder andere voor mijn werk natuurlijk, ook de pen op papier gezet, maar niet voor een boek of zo. Ik ambieer het ook niet. Bij Peter zie ik dat nog wel voor me, hij heeft er het brein voor.’

Tot slot

‘*Tonio*, van A.F.Th. van der Heijden! Daar hebben we het nog niet over gehad. Zo verschrikkelijk goed geschreven vond ik dat. Ik heb het gelukkig gelezen voordat mijn kinderen er waren. Volgens mij is Van der Heijdens held ook Reve, hè? Wat een onbegrijpelijk en afschuwelijk verdrietige gebeurtenis is dat, wat er met zijn kind is gebeurd. Het is ook het echte leven. Je wil je maar beschermen tegen Trump-achtige invloeden en dan zit het in zo’n klein hoekje.’ ●●●

'ABSTRACTIE EN SPEELGOED HOREN BIJ ELKAAR'

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN JOOST SWARTE – Zijn klare lijn en sterke vlakverdeling maken Joost Swarte tot de gedroomde tekenaar voor een kinderboek over *De Stijl*. In opdracht van het Gemeentemuseum maakte hij *En toen De Stijl* over tien kunstenaars die met deze stroming verbonden waren. 'Al werkten ze allemaal in eenzelfde idioom, het waren eigenwijze persoonlijkheden.'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

In een pittoresk straatje in het Haarlemse Lakenkwartier, waar vroeger het Vlaams linnen boven de straatstenen wapperde, huist atelier Swarte. Een grijze deurpartij zonder bel of ramen scheidt de werkplaats van de straat. Binnen liggen hoge stapels boeken en staat overal houten speelgoed. Swarte is gek op het handgemaakte speelgoed van ADO in primaire kleuren, bij elk voorwerp hoort een verhaal. 'Als kleuter speelde ik al met blokkendozen van Ko Verzuu,' vertelt hij. 'Het laat ruimte voor fantasie. Abstractie en speelgoed horen voor mij bij elkaar.' Hij laat een rood poppenkastje zien, ook een ontwerp van Verzuu. 'Zo ongelooflijk mooi en slim gemaakt! Het werd in de jaren twintig gefabriceerd in de werkplaatsen van sanatorium Berg en Bosch door patiënten met tuberculose.'

Meanderende geest

Verzuu is een van de tien kunstenaars die voorbijkomt in *En toen De Stijl*, waarin Swarte laat zien hoe de vooruitstrevende ideeën die toen leefden een omslag veroorzaakten, zowel in kunst als architectuur. 'Ik heb niet de hele club besproken,' zegt Swarte, 'anders wordt het zo'n dooie bende. Alleen de mensen die echt invloed hadden. Ik heb me nadrukkelijk opgesteld als verhalenverteller en de persoon centraal gesteld. Historische correctheid vind ik minder belangrijk.' Voor elke kunstenaar tekende hij een fictieve werkkamer, die zich laat bekijken als een etalage waarin van alles zit verstopt. Bij Bart van der Leek slingert de doos rond die hij ontwierp voor het avantgardistische warenhuis Metz & Co. Op het bureau van Mondriaan ligt het plakband voor zijn meesterwerk *Victory Boogie Woogie* al klaar. In de werkkamer van Rietveld staat een extra bureau voor Truus Schröder, die ijverig zit te schrijven. 'Ze werkt aan haar lijst met wooneisen voor het Schröderhuis. Zo had ze goede herinneringen aan logeerpertijtjes op zolder en wilde ze die sensatie uit haar jeugd weer oproepen in haar nieuwe huis. Rietveld was zowel kunstenaar als technicus en had een meanderende geest. Uit zijn oplossingen ontwikkelde zich een heel nieuwe kijk op wonen.'

Scratches

Op Swartes eigen bureau ligt *Scratches*, een van de andere grote projecten waaraan hij in het afgelopen jaar heeft gewerkt. Samen met Hans Joustra, voormalig uitgever van Oog & Blik, zette hij een ambitieus project op: een Engelstalig tijdschrift met werk van jonge Nederlandse en Vlaamse stripkunstenaars. Bijdragen van Amerikaanse grootheden als Chris Ware en Robert Crumb, persoonlijke vrienden van Swarte, hebben ervoor gezorgd dat het tijdschrift internationaal is opgepikt. 'Het is een mix van arrivés en jonge kunstenaars. Strips maken kost veel tijd, en het Nederlands taalgebied is klein. Daarom is het voor striptekenaars zo belangrijk om ook over de grens te publiceren om extra inkomen te genereren. *Scratches* is een visitekaartje.' ●●●

Joost Swarte (Heemstede, 1947) studeerde industrieel ontwerpen in Eindhoven en begon met het tekenen van strips en grafiek aan het einde van de jaren zestig. Voor zijn uitgepuurde tekenstijl met strakke contourlijnen en heldere vlakken bedacht hij zelf de term 'klare lijn'. Swarte beoefent een veelheid aan disciplines. Hij ontwierp cd-hoesjes, postzegels, affiches, tapijten en glas-in-loodramen en maakt covertekeningen voor *The New Yorker* en *Vrij Nederland*. Voor de stad Haarlem ontwierp hij de Toneelschuur (gebouwd door Mecanoo Architecten, 2013). *En toen De Stijl* (Leopold I Het Gemeentemuseum, 8+) is verschenen ter gelegenheid van het feestjaar *Mondriaan tot Dutch Design. 100 jaar De Stijl* in het Gemeentemuseum in Den Haag. joostswarte.nl; gemeentemuseum.nl

FIEP WESTENDORP: 100 EN OVERAL

VIERING – 17 december zou ze honderd zijn geworden, maar het Fiep Jubeljaar loopt in 2017 gewoon door. Het jubileum van de illustratrice van *Jip en Janneke* wordt gevierd met tentoonstellingen, een theatrale installatie, nieuwe uitgaven, een theaterfestival en de Fiep-bus.

DOOR JOUKJE AKVELD

‘De nationale kleuterbijbel’ noemt Hedy d’Ancona *Jip en Janneke* in het voorwoord van *Blikvangers*. Het boek is een van de speciale uitgaven ter ere van Fiep Westendorps honderdste verjaardag en zoomt in op haar boekomslagen, affiches en reclamewerk. Dankzij de vooruitziende blik van de categoriemanager van de HEMA groeiden Jip en Janneke veertig jaar na hun ontstaan uit tot hét beeldmerk van de winkelketen. De samenwerking bood Westendorp de financiële armslag die de boeken haar niet automatisch hadden gegeven. Eén procent royalty kreeg ze aanvankelijk voor de verzamelbundel over het kleuterduo. Toen ze bij haar uitgever informeerde of dat percentage misschien omhoog kon, antwoordde die dat ze dat zelf maar met Annie M.G. Schmidt moest regelen. ‘Daar bent u immers goed bevriend mee.’

Buiten de boekhandel

Behalve *Blikvangers*, dat vol staat met dit soort aardige anekdotes, verscheen van *NRC*-journalist Joyce Roodnat een ver-

zameling verhalen, gedachten en frivoliteiten bij Westendorps tekeningen, samengebracht in *Volgens Fiep*. Voor de jonge kinderen zelf is er *Fiep in 100 woorden*, een kijk- en aanwijsboek waarbij de woorden (steeds is een voorwerp uit de tegenoverliggende illustratie uitgelicht) in het Nederlands, Engels, Turks en Arabisch staan vermeld.

‘Maar het Jubeljaar wordt ook buiten de boekhandel gevierd,’ zegt Gioia Smid, conservator van Westendorps werk. ‘De Fiep-bus is een ouderwetse Engelse dubbeldekker die van binnen en buiten is gedecoreerd met Fieps tekeningen en verschillende culturele instellingen aandoet. Kinderen kunnen erin tekenen en spelletjes doen. Daarnaast organiseren we in een aantal theaters het Fieperdepiep Festival, met een interactieve speeltuin en drie peuter- en kleutervoorstellingen.’

Tentoonstellingen

Westendorps originele illustraties zijn te zien op meerdere plaatsen in het land. Smid: ‘Tot en met 19 maart zijn er twee exposities naar aanleiding van het boek *Blikvangers*, zowel in Museum de Fundatie in Zwolle als op Kasteel het Nijenhuis. Daar is ook werk te zien van winnaars van de Fiep Westendorp Stimuleringsprijzen die elke twee jaar aan jonge illustratoren worden uitgereikt, zoals aan Ludwig Volbeda die onlangs met Ted van Lieshout het prentenboek *Vogels* publiceerde.’ In opdracht van het Joods Historisch Museum in Amsterdam bouwde theatermaker Steef de Jong Het Fiep-theater dat daar een jaar te zien zal zijn. De Jong, bekend van zijn eenmansoperettes met zelf geknutselde decors en humoristische visuele vondsten, maakte met animaties, projecties en muziek een voorstelling die volautomatisch wordt afgespeeld en toch de suggestie wekt van live theater.

En dan is er Kasteel Groeneveld in Baarn, waar al diverse grote tentoonstellingen rond kinderboekenillustratoren waren. Op 22 april opent op zolder *Fiep Fiep Hoera! – de natuur van Fiep Westendorp*, een kinderexperience waarin natuur en milieubewustzijn een grote rol spelen. ‘De tentoonstelling blijft twee jaar staan,’ zegt Smid. ‘In die periode worden in de benedenzalen verschillende kleinere exposities van Fieps werk getoond voor volwassenen.’ Vanaf 1 april is in het Scheepstrakabinet in Roden de tentoonstelling *De wereld in: Jip en Janneke in vertaling* te zien. Ook in Zaltbommel, Westendorps geboorteplaats, en in het Nederlands Drukkerij Museum in Etten-Leur volgen nog tentoonstellingen.

Smid: ‘Twaalf jaar na Fieps dood is haar werk nog springlevend.’ ●●●

Blikvangers, samengesteld door Gioia Smid. Querido, € 35,-

Volgens Fiep – levenslessen van Fiep Westendorp,

Joyce Roodnat. Rubinstein, € 19,95

Fiep in 100 woorden, Fiep Westendorp. Querido, € 17,50

Voor een overzicht van de activiteiten zie fiepwestendorp.nl.

Nog tot 1 april kunnen jongeren hun verhalen inleveren voor Write Now! Steeds vaker vormen schrijfwedstrijden het begin van een schrijverscarrière.

DOOR JOUKJE AKVELD

Schrijfwedstrijd als springplank

Write Now! is een schrijfwedstrijd voor jongeren tussen de vijftien en vijfentwintig jaar. Tot 1 april kunnen deelnemers hun verhalen (maximaal tweeduizend woorden) en gedichten (maximaal acht) inzenden via writenow.nu. Daarna volgen de voorronden, die bestaan uit een schrijfworkshop en een programma met voordrachten, muziek en de prijsuitreiking. Winnaars van de regionale voorronden gaan door naar de finale in juni in Rotterdam. De hoofdprijs bestaat uit een MacBook, een schrijfopleiding bij de Schrijversacademie of bij Creatief Schrijven, een columnreeks op de site van *Trouw* en optredens bij het Geen Daden Maar Woorden Festival en het Tilt Festival. writenow.nu

‘Deelnemers worden tijdig op de hoogte gesteld van de locatie, datum en tijd van de prijsuitreiking van de voorronden. Je wordt geacht hierbij aanwezig te zijn om je eventuele prijs in ontvangst te kunnen nemen,’ vermeldt de website van Write Now! onder het kopje ‘voorronden’.

Vermoedelijk stond dat er in 2003 nog niet. Jaap Robben (1984), destijds winnaar van de aanmoedigingsprijs in Eindhoven, was in elk geval op interrail toen zijn prijs werd uitgereikt. ‘Mijn moeder is in mijn plaats gegaan. Ze had een erg leuke avond, sms’te ze later, had zelfs nog een grapje gemaakt toen ze op het podium stond.’

Jachtveld

Voor Robben, inmiddels schrijver van kinderboeken en de roman *Birk*, betekende de prijs dat hij zich voor het eerst serieus genomen voelde in zijn schrijven. ‘Ik had wel eens meegedaan aan de Kunstbende, schreef ook soms een ik-je voor de achterpagina van *NRC*, maar veel verder ging het niet. Toen kwam die aanmoedigingsprijs en besefte ik: blijkbaar is het niet alleen gerommel in de marge wat ik doe.’ Deuren heeft de prijs niet direct voor hem geopend, zegt Robben. ‘Dat was destijds anders dan nu. Toen kon je rustig de landelijke finale winnen zonder dat iemand dat in de gaten had. Tegenwoordig is Write Now! een jachtveld voor uitgevers om jong talent te strikken. Niña Weijers, Maartje Wortel en Lize Spit hebben zo hun uitgever gevonden.’

Winnen

Voor Iduna Paalman (1991) was niet Write Now! haar springplank naar een uitgever, maar de Grote Lowlands Schrijfwedstrijd, vorig jaar zomer. ‘Toen stroomde mijn mailbox vol uitnodigingen van uitgeverijen of ik wilde komen praten,’ vertelt ze. Eerder stond ze twee keer in de voorronden van Write Now! en won ze de dichtwedstrijd Doe Maar Dicht Maar. ‘Ineens ontdekte ik dat ik met mijn verhalen en gedichten mensen kon bereiken. Ik was achttien, Edward van de Vendel zat in de jury. Via hem kwam ik terecht bij ABCYourself, het schrijfplatform voor jonge mensen dat destijds verbonden was aan uitgeverij Lemniscaat. Daar heb ik later m’n eerste verhalenbundel uitgebracht, *Hee Maisje!*.’

Meedoen aan een schrijfwedstrijd helpt om jezelf in de kijker te spelen, weet ze inmiddels, zeker als je wint. ‘Op Lowlands liepen redacteurs rond van verschillende uitgeverijen. Ik stond in de finale, wist dat ik gezien zou worden, maar al die uitnodigingen daarna waren toch best eng – nu moest ik kiezen. Het is uiteindelijk Querido geworden. Bij hen mag ik niet alleen een roman publiceren, maar ook poëzie.’ ...

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

Anna Woltz

FOTO MERLIN DOOMERIK

Een stralende zomerdag. Ik was twaalf en zat buiten in de schaduw met een blocnote op schoot. Er bestaat een foto van, dus ik kan niet met zekerheid zeggen of ik me die blauw-groen geruite blouse echt kan herinneren. Maar ik weet nog precies hoe ernstig ik me voelde. Voor anderen was het vakantie, maar niet voor mij. Al die sommen en invuloefeningen en werkstukken op school – dat was spelen. Dit was echt. Ik begon aan mijn allereerste boek.

Als kind las ik zonder erbij na te denken. Of nou ja – mijn hersens draaiden overuren door Ronja, Aslan en de spoorwegkinderen. Maar ik las niet omdat ik hoopte er beter van te worden. Niet om empathie bij mezelf aan te kweken, mijn horizon te verbreden of mijn woordenschat te vergroten. En toen ik begon met schrijven, stond ik er weer geen seconde bij stil dat ik wellicht ook van schrijven een iets beter mens zou worden.

Maar dat is dus wel zo. Ik zeg niet dat je door te schrijven een *góéd* mens wordt – het ligt maar net aan je startpunt hoever je komt. Maar *iéts* beter word je zeker, want die bergen empathie en weidse horizons die je voorschotelt aan je lezer, moeten ergens vandaan komen. Als schrijver doe je dus research en ik zou willen dat iedereen op de wereld zulke research zou mogen doen.

Voor mijn boek *Alaska* bezocht ik een hulphondenschool en praatte ik met epilepsiepatiënten. De hulphonden waren iets te druk bezig met het vullen van een wasmachine, maar aan de mensen mocht ik alles vragen. Ook de pijnlijke dingen. De *gênante* dingen, de rare – de dingen die als je ze eenmaal uitspreekt, eigenlijk helemaal niet meer zo pijnlijk zijn. Voor *Meisje van Mars* praatte ik maandenlang met een meisje dat werd geboren als jongen, voor *Gips* liep ik met mijn zusje de chirurg mee in een ziekenhuis, voor *Meisje nummer achttien* zocht ik uit hoe het leven van een weeskind eruitzag in 1899. En zonder dat ik er iets aan kon doen, werd mijn wereld steeds groter en nam zelfs mijn woordenschat toe: ik weet nu wat een knabbeltang, een absence en een weesvader zijn.

Als twaalfjarige, daar lang geleden in de tuin, dacht ik dat schrijven vooral om fantasie draaide. Ik wilde mijn eigen wereld bouwen, het stroperige leven naar mijn hand zetten. Maar nu beseft ik dat het voor mij allereerst om de werkelijkheid gaat. Het voelt machtig om een lezer te laten geloven in verzinself. Maar nog veel fantastischer is het om echte gevoelens over te brengen. Om lezers met nieuwe ogen naar de werkelijkheid te laten kijken, om iets onder woorden te brengen waarvan mensen verwonderd zeggen: ja, zo is het.

Anna Woltz (Londen, 1981) schreef als vijftienjarige een jaar lang columns voor *de Volkskrant* over haar leven op school, die werden gebundeld in *Overleven in 4B*. Woltz studeerde Geschiedenis in Leiden en publiceerde in 2002 haar eerste jeugdboek *Alles kookt over. Mijn bijzonder rare week met Tess* (2013) werd bekroond met een Vlag en Wimpel van de Griffeljury, het jaar daarop werd de jongerenroman *Honderd uur nacht* (2014) bekroond met de Nienke van Hichtumprijs en genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs, de Prijs van de Jonge Jury en de Gouden Lijst. In 2016 won Woltz de Gouden Griffel met *Gips*.